

વર્ષ : ૩૮ + અંક : ૬
જૂન - ૨૦૧૫

શલોચ સંતશી આત્માનંદજી પ્રેરિત

Retail Price Rs. 5/- Each

દિવ્યાદ્વાનિ

આધ્યાત્મિક મુળાખ્ત

શ્રી જાયભાઈ ભગવાનને
વંદન કરતાં
શ્રી ભરત ચક્રવર્તી

શ્રીમદ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી રામકૃષ્ણ - લેલા - લાલભા કેન્દ્ર સાધનિલ)

નોંધ ૩૮૨ ૦૦૧. (૫૧, વાન્ધીલાંડ, ગુજરાત)

ફોન : (૦૧૫) ૨૨૨૬૭૭૧૦, ૨૨૨૬૭૭૧૩-૧૪

ફોન : (૦૧૫) ૨૨૨૬૭૧૪૪

E-mail : mail@shrimadkoba.org.
Web. : www.shrimadkoba.org

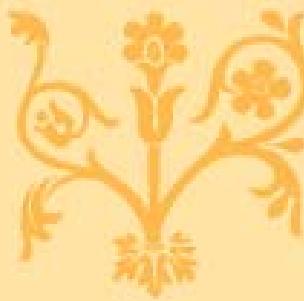

आभी भी है भारत में अनेक परतंत्रता

- पूज्य आचार्य १०८ श्री कलकत्तानन्दी ज्ञानशान

(राग - १. आत्मशानि) (राग - २. शत-शत चन्दन)

श्रीधरकालीन परतंत्रता से, भारत की वहविध हुई है क्षति ।
 धन-जनहानि संस्कृति विकृति, वैचारिक क्रान्ति की हुई क्षति ॥१
 शक हुआ मुग्ल मुसलमान, पठान अंगोजो ने किया आक्रमण ।
 हजारों चर्च भारतवर्ष आक्रमणों से हुआ संत्रप्त ॥२
 जिसमें भारत की मूल संस्कृति, विकृति हुई व बढ़ि न हुई ।
 ज्ञान-विज्ञान-व्याक-परम्परा, कानून राजनीति शुद्ध न रही ॥३
 आध्यात्मिकता हमारी बूल संस्कृति, जिसमें होती अनन्त शक्ति ।
 अक्षय अनन्त ज्ञान-दर्शन मूल, दीर्घ की होती उल्लिखि ॥४
 इसी के पहले संसार सम्बन्धी, सम्पूर्ण विकास की होती है ज्ञानि ।
 ज्ञान-विज्ञान वर्णित राजनीति, सत्ता-सम्बन्धि की होती है प्राप्ति ॥५
 श्रीधरकालीन गुलाम के कान्दा, स्वतंत्रता न रही किसी ये ।
 संस्कृति सम्बहुत भाषा दार्यग, साधना आराधना-राजनीतिमें ॥६
 जिसमें वैचारिक स्वतंत्रता न रही, नहीं रही भी अधिकारिकी की ।
 लेखन-छठन शोष-बोधन, निर्बाण प्रचार अधिकार की ॥७
 हैनत-ईनता बुद्धि नैगम्य, ईर्ष्यों द्वेष कृपा भाव भी जर्मे ।
 द्वौषधप्रतिशोष वैरिहित, प्रतिहित के भाव भी रुमे ॥८
 सैकड़ों बांधों के आन्दोलन में, भारत दुनः स्वतंत्र हुआ ।
 राजनीतिक हुक्कानारण हुआ, पूर्ण स्वतंत्र अभी न हुआ ॥९

केवल गोरा अंगोज गये, कलाला अंगोज शासक बने ।
 गुलाम यानीक शासक अभी भी, रेशा के गोपक बने ॥१०
 संविधान या कानून प्रशासन, हमारी संस्कृति के सम न बने ।
 विदेशी संस्कृति परम्परा से, जोड़-तोड़ कर यह सब बने ॥११
 शिक्षा-प्रदूषि लगारी न रही, बैकाले की बर्ती शिक्षा प्रदूषि ।
 तबाहि भाषा न्यायिक-प्रक्रिया, दूनिया-व्यवस्था बिनेजी रही ॥१२
 अहिमा धर्म का होता हुन, बुद्धखाना में पशुबधमें ।
 सब का बध होता सर्वत्र, संसद से चारालय लक ये ॥१३
 आध्यात्मिकता तो रही हो गई, भौतिकता बन रही है रही ।
 अतएव भ्रष्टवत्स फैला है, ज्ञानि सम्बद्धि हो नहीं कुर्बानी ॥१४
 लिख हुन निलेशनशीष, सामैगिकता, चक्राला व महाकी मानकता ।
 भारतीय संस्कृति के बोन्च नहीं, यांस नियाल भी बोन्च नहीं ॥१५
 अभी भी अच गुलामवृत्ति, यज-तज कर रही प्रवृत्ति ।
 स्वतंत्र मौलिक महान् कार्ब ये, भासतोंधो बो नहीं प्रवृत्ति ॥१६
 स्वतंत्रता से ही होता विकास, परतंत्रता से होता विनाश ।
 स्वच्छन्दता त्यागो स्वतंत्र बनो, 'कलकरंही' का तुहे आश्रिष्य ॥१७

દિવ્યધન

અનુકૂળાંગિકા

(૧)	શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ	શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજ	૫
(૨)	ભગવાન મહાવીરના બોધને પાત્ર કોણ ?		૬
(૩)	પળે પળની જગૃતિ	ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ	૮
(૪)	સમાધિતંત્ર-અમૃતરસપાન		૧૨
(૫)	ક્ષમાપના	શ્રી વલભજ હીરજ	૧૫
(૬)	સ્થિતપ્રક્રિયા મહાત્માના લક્ષણો	પૂજ્ય બહેનશ્રી	૧૬
(૭)	શ્રી આનંદધન ચોવીશી... ..	શ્રી અશોકભાઈ શાહ	૧૮
(૮)	સમ્યગ્રદર્શન	બા.બ્ર.શ્રી સુરેશજ	૨૩
(૯)	ધર્મનું મૂળ - વિનય	શ્રી ભાનુબેન ડી. શાહ	૨૫
(૧૦)	ગુણચિંતન અને દોષવર્જન ..	શ્રી હેમલતાબેન શાહ	૨૮
(૧૧)	સંબંધ	શ્રી બટુકભાઈ બોટાદરા	૩૨
(૧૨)	કુટુંબ સુભેળના સદ્ગ્રાવ સૂત્રો		૩૩
(૧૩)	બાળવિભાગ	શ્રી મિતેશભાઈ શાહ	૩૪
(૧૪)	Yuva Times		૩૬
(૧૫)	સમાજ-સંસ્થા દર્શન		૩૭

વર્ષ : ૩૮

જૂન, ૨૦૧૪

અંક - ૬

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક આધ્યાત્મિક કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭ (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન: (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૬/૪૮૩/૮૪

ફેક્સ: (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૧૪૨

mail@shrimadkoba.org

www.shrimadkoba.org

લેખકો / ગ્રાહકો / વાચકોને

- ⇒ ‘દિવ્યધ્વનિ’ દર મહિને પ્રગટ થાય છે.
- ⇒ કોઈ પણ અંકથી ગ્રાહક થઈ શકાય છે.
- ⇒ ગણ વર્ષથી ઓછી મુદ્દતનું લવાજમ સ્વીકારવામાં આવતું નથી.
- ⇒ ચેક/ડ્રાઇટ/એમ.ઓ. ‘શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા’ના નામનો મોકલવો.
- ⇒ સહુ સ્વજનો-મિત્રો વધુમાં વધુ ગ્રાહકો નોંધાવીને સહયોગી બને તેવી વિનમ્ર અપેક્ષા છે.
- ⇒ ગ્રાહકોએ પત્રવ્યવહારમાં પોતાનો ગ્રાહક નંબર અને પૂરું સરનામું અવશ્ય લખવું. ગ્રાહક નંબર સરનામાની ઉપર લખેલો હોય તે નોંધી રાખવા વિનંતી છે.
- ⇒ સરનામામાં ફેરફાર થાયાની જ્ઞાન તાત્કાલિક કરવા વિનંતી છે.
- ⇒ કોઈપણ લેખ સ્વીકારવો કે ન સ્વીકારવો કે કમશઃ લેવો તેનો સંપાદકશ્રીને સંપૂર્ણ અધિકાર રહેશે.
- ⇒ લેખકોનાં મંત્ર્યો સાથે સંપાદકશ્રીનું સહમત હોવું અવશ્યક નથી.

: મુદ્રણસ્થાન :

ભગવતી ઑફસેટ

૧૫/સી, બંસીધર ઑસ્ટેટ, બારડોલપુરા,
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૪
ફોન : ૨૨૧૬ ૭૬૦૩

પ્રાર્થના

હે પરમકૃપાળુદેવ !

આપે કહ્યું છે કે, “વિષમભાવના નિમિત્તો બળવાનપણે પ્રામ થયા છતાં, જે જ્ઞાનીપુરુષ અવિષમ ઉપયોગે વર્ત્યા છે, વર્ત્યા છે, અને ભવિષ્યકાળે વર્તે, તે સર્વને નમસ્કાર.”

હે કુણાસાગર ! અમે પણ એ સર્વ જ્ઞાનીપુરુષોને નમસ્કાર કરીએ છીએ. પરંતુ પ્રથમ નમસ્કાર તો આપને જ કરીશું, કારણકે આપ જ્ઞાનીએ તો અમને તત્વદિષ્ટ આપી અને મોક્ષમાર્ગ સમજાવ્યો. વળી, ઉત્કૃષ્ટમાં ઉત્કૃષ્ટ વ્રત, ઉત્કૃષ્ટમાં ઉત્કૃષ્ટ તપ, ઉત્કૃષ્ટમાં ઉત્કૃષ્ટ નિયમ, ઉત્કૃષ્ટમાં ઉત્કૃષ્ટ લભ્ય, એ જેમાં સમાય છે - એવા અવિષમ ઉપયોગને આપે વારંવાર નમસ્કાર કર્યા છે અને એ અવિષમ ઉપયોગના તો આપ સ્વામી હતા. તેથી અમે ફરી ફરી આપને નમસ્કાર કરીએ છીએ.

આપના આ અવનિ ઉપર અવતરણના અને દેહપરિવર્તન પર્યતના જીવનકાળમાં કેટલીયે વિષમતાઓ વિશિષ્ટ પ્રકારે દર્શિગોચર થાય છે ! પૂજનમની રાત્રે (જ્ઞાન) રવિનો ઉદ્ય, બાલ્યવયમાં જ્ઞાનવૃદ્ધનો આભાસ, વૈશ્વવેષમાં ઉદાસીનતાનો વાસ, હીરામોતીમાં અધ્યાત્મનો પ્રતિભાસ, વિપુલ ધનરાશિમાં આત્મા અતિ ઉદાસ, સંસારના સુખમાં પણ સુખનો આભાસ, મોહમયીમાં અમોહસ્વરૂપનો નિવાસ, પુરુષસિહમાં પરમ કરુણનો વાસ, અકથ્ય ઉપાધિજોગમાં પણ જિજ્ઞાસુ જીવોની જ્ઞાનપિપાસાને સંતોષવાનો અદ્ભુત અવિરત પ્રયાસ, કળિયુગમાં સત્યુગનો વાસ, કૃશદેહમાં પરમ બુદ્ધિનો આવિજ્ઞાર, અહિસકના હથે કખાયો પર વાર, અને સૌથી વધુ આશ્રમ્યકારક એ છે કે સહનશીલતાની મૂર્તિ એવી મા વસુંધરાને કૃશદેહનો પણ થયેલો ભાર ! શું કહીએ અને કેટલું કહીએ ?

જનનીની જેમ જતન કરતા, પિતાની જેમ પોષતા,

અનાથના નાથ એવા, રાજ યાદ આવે છે,

હરધરી, હરપળ, અમને રાજ યાદ આવે છે,

સાચો રાહ ભતાવનાર એવા રાજ યાદ આવે છે.

॥ અં શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ ॥

શ્રી સદગુરુપ્રસાદ

શ્રીમદ્ રાજયંત્રાજી

પત્રાંક - ૪૫૮

મુખ્યાંક, બીજા આધાર વદ હ, ૧૯૪૮

શ્રી કૃષ્ણાદિકની કિયા ઉદાસીન જેવી હતી. જે જીવને સમ્યકૃત્વ ઉત્પત્ત થાય, તેને સર્વ પ્રકારની સંસારી કિયા તે જ સમયે ન હોય એવો કંઈ નિયમ નથી. સમ્યકૃત્વ ઉત્પત્ત થવા પછી સંસારી કિયા રસરહિતપણે થવી સંભવે છે. ઘણું કરી એવી કોઈ પણ કિયા તે જીવની હોતી નથી કે જેથી પરમાર્થને વિષે ભાંતિ થાય; અને જ્યાં સુધી પરમાર્થને વિષે ભાંતિ થાય નહીં ત્યાં સુધી બીજી કિયાથી સમ્યકૃત્વને બાધ થાય નહીં. સર્પને આ જગતના લોકો પૂજે છે તે વાસ્તવિકપણે પૂજયબુદ્ધિથી પૂજતા નથી, પણ ભયથી પૂજે છે; ભાવથી પૂજતા નથી; અને ઈષ્ટદેવને લોકો અત્યંત ભાવે પૂજે છે, એમ સમ્યકૃદ્ધિ જીવ તે સંસારને ભજતો દેખાય છે, તે પૂર્વ નિબંધન કરેલાં એવાં પ્રારબ્ધકર્મથી દેખાય છે. વાસ્તવ્યપણે ભાવથી તે સંસારમાં તેનો પ્રતિબંધ ઘટે નહીં. પૂર્વકર્મના ઉદ્યરૂપ ભયથી ઘટે છે. જેટલે અંશે ભાવપ્રતિબંધ ન હોય તેટલે અંશે જ સમ્યકૃદ્ધિપણું તે જીવને હોય છે.

અનંતાનુબંધી કોધ, માન, માયા અને લોભ સમ્યકૃત્વ સ્વિવાય ગયાં સંભવે નહીં; એમ જે કહેવાય છે તે યથાર્થ છે. સંસારી પદાર્થોને વિષે જીવને તીવ્ર સ્નેહ વિના એવાં કોધ, માન, માયા અને લોભ હોય નહીં, કે જે કારણે તેને અનંત સંસારનો અનુબંધ થાય. જે જીવને સંસારી પદાર્થો વિષે તીવ્ર સ્નેહ વર્તતો હોય તેને કોઈ પ્રસંગે પણ અનંતાનુબંધી ચતુર્ખમાંથી કોઈ પણ ઉદ્ય થવા સંભવે છે, અને જ્યાં સુધી તીવ્ર સ્નેહ તે પદાર્થોમાં હોય ત્યાં સુધી અવશ્ય પરમાર્થમાર્ગવાળો જીવ તે ન હોય. પરમાર્થમાર્ગનું લક્ષણ એ છે કે અપરમાર્થને ભજતાં જીવ બધા પ્રકારે કાયર થયા કરે, સુખે અથવા દુઃખે. દુઃખમાં કાયરપણું કદાપિ બીજા જીવોનું પણ સંભવે છે, પણ સંસારસુખની પ્રાપ્તિમાં પણ કાયરપણું, તે સુખનું

આશાગમવાપણું, નીરસપણું પરમાર્થમાર્ગ પુરુષને હોય છે.

તેવું નીરસપણું જીવને પરમાર્થજ્ઞાને અથવા પરમાર્થજ્ઞાની-પુરુષના નિશ્ચયે થવું સંભવે છે; બીજા પ્રકારે થવું સંભવતું નથી. પરમાર્થજ્ઞાને અપરમાર્થરૂપ એવો આ સંસાર જ્ઞાણી પદ્ધી તે પ્રત્યે તીવ્ર એવો કોધ, માન, માયા કે લોભ કોણ કરે? કે કયાંથી થાય? જે વસ્તુનું માહાત્મ્ય દાખિમાંથી ગણું તે વસ્તુને અર્થે અત્યંત કલેશ થતો નથી. સંસારને વિષે ભાંતિપણે જાણેલું સુખ તે પરમાર્થજ્ઞાને ભાંતિ જ ભાસે છે, અને જેને ભાંતિ ભાસી છે તેને પછી તેનું માહાત્મ્ય શું લાગે? એવી માહાત્મ્યદાખિ પરમાર્થજ્ઞાનીપુરુષના નિશ્ચયવાળા જીવને હોય છે, તેનું કારણ પણ એ જ છે. કોઈ જ્ઞાનના આવરણને કારણે જીવને વ્યવચ્છેદ જ્ઞાન થાય નહીં, તથાપિ સામાન્ય એવું જ્ઞાન, જ્ઞાનીપુરુષની શ્રદ્ધારૂપે થાય છે. વડનાં બીજની પેઠે પરમાર્થ-વડનું બીજ એ છે.

તીવ્ર પરિણામે, ભવભયરહિતપણે જ્ઞાનીપુરુષ કે સમ્યકૃદ્ધિ જીવને કોધ, માન, માયા કે લોભ હોય નહીં. જે સંસારઅર્થે અનુબંધ કરે છે, તે કરતાં પરમાર્થને નામે, ભાંતિગત પરિણામે અસદગુરુ, દેવ, ધર્મને ભજે છે, તે જીવને ઘણું કરી અનંતાનુબંધી કોધ, માન, માયા, લોભ થાય છે, કારણ કે બીજી સંસારની કિયાઓ ઘણું કરી અનંત અનુબંધ કરવાવાળી નથી; માત્ર અપરમાર્થને પરમાર્થ જ્ઞાણી આગ્રહે જીવ ભજન્યા કરે, તે પરમાર્થજ્ઞાની એવા પુરુષ પ્રત્યે, દેવ પ્રત્યે, ધર્મ પ્રત્યે નિરાદર છે, એમ કહેવામાં ઘણું કરી યથાર્થ છે. તે સદગુરુ, દેવ, ધર્મ પ્રત્યે અસત્ગુરીદિકના આગ્રહથી, માઠા બોધથી, આશાતનાએ, ઉપેક્ષાએ પ્રવર્તે એવો સંભવ છે. તેમ જ તે માઠા સંગથી તેની સંસારવાસના પરિચ્છેદ નહીં થતી હોવા છિતાં તે પરિચ્છેદ માની પરમાર્થ પ્રત્યે ઉપેક્ષક રહે છે; એ જ અનંતાનુબંધી કોધ, માન, માયા, લોભનો આકાર છે.

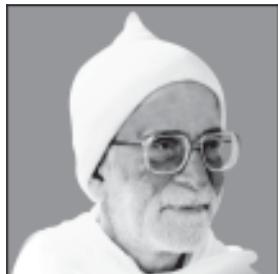
ભગવાન મહાવીરના બોધને પાત્ર કોણા ?

પરમ શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી

(ગતાંકથી ચાલુ...)

(૪) ગ્રહિત્રતમાં પ્રીતિમાન :

પહેલું વ્રત તે અહિસા છે પણ અધ્યું વ્રત તે બ્રહ્મચર્ય છે. નિશ્ચયથી બ્રહ્મચર્ય એટલે આત્માનો અનુભવ કરવો, આત્મા પ્રત્યે ઢળવું, તેની પ્રતીતિ કરવી.

“બ્રહ્મણિ ચરતિ ઇતિ બ્રહ્મચર્ય ।”

વિજાતીય વ્યક્તિઓનો સમાગમ ન કરવો તે સામાન્ય બ્રહ્મચર્ય છે અને સ્વાદારાસંતોષ એ ગૃહસ્થનું બ્રહ્મચર્ય છે. તેમાંય વિશેષ બ્રહ્મચર્યના પાલન અર્થે નાના-નાના નિયમો લેવા જોઈએ. ગૃહસ્થાવસ્થામાં ભલે બ્રહ્મચર્યનું પાલન બરાબર થાય નહિ પણ તેના પાલનનો ભાવ તો કરી જ શકાય તથા તેના પાલન માટે ચરણાનુયોગમાં ભતાવેલ આચારો પ્રમાણે યથાશક્તિ ચાલવું જોઈએ. આપણી ચીલાચાલુ જીવનપદ્ધતિને બદલવી પડશે. આપણે કેવી રીતે ચાલવું, ફરવું, બોલવું, કોને મળવું, કોને ન મળવું, શું વસ્તુ ખાવી, કેવી ખાવી, કેટલી ખાવી, ક્યાં ખાવી તે બધું નિયમ પ્રમાણે થાય તો જ બ્રહ્મચર્યનું પાલન થઈ શકે. તેના માટે વિશેષ માર્ગદર્શન યોગ્ય સત્પુરુષો પાસેથી ગ્રહણ કરવું જોઈએ. અહીં આ ચોથા વાક્યમાં હજુ બ્રહ્મચર્ય સિદ્ધ થયું નથી પણ તેની સિદ્ધિમાં તે ઉધ્યમવંત છે, પ્રીતિમાન છે તથા તેમ થવા અર્થે તે નિયમિત સત્સંગમાં જાય છે. સત્પુરુષનો સમાગમ કરે છે અને વિનયપૂર્વક હાથ જોડીને તેમને પૂછે છે કે હે ગુરુદેવ ! એવા ક્યા

કારણો છે કે જેના લીધે મારાથી બરાબર બ્રહ્મચર્ય પાળી શકાતું નથી ? અને ઉત્તરમાં તેઓ જે સાધના ભતાવે છે તેનું તે સેવન કરે છે તથા બ્રહ્મચર્ય-પાલનમાં બાધક દોષોનો ત્યાગ કરે છે. ખરેખર બ્રહ્મચર્યનું પાલન તો મુનિરાજ કરે છે. તેમની ચર્ચા ઉપર લખેલ ‘ચર્ચાપરિષહ’માં વર્ણન કર્યું છે કે,
ચાર હાથ પરમાણ નિરખ પથ,
ચલત દષ્ટિ ઈત ઉત નહિ તાને,
કોમલ પાંવ કઠિન ધરતી પર,
ધરત ધીર બાધા નહિ માને;
નાગ તુરંગ પાલખી ચઢતે,
તે સ્વાદ ઉર યાદ ન આવે,
યોં મુનિરાજ સહે ચર્ચા દુઃખ,
તાતે કર્મ કુલાચલ ભાલે.

- કવિવર જૈયા ભગવતીદાસજી

દીક્ષા પહેલા અતિવૈભવયુક્ત જીવન જીવવા છતાં મુનિને ક્યારેય પણ તે વૈભવની યાદ આવતી નથી કારણ કે પર પદાર્થોમાં હવે તેમને સુખબુદ્ધિ રહી જ નથી. તેઓ તો ભવોભવના આરાધક હોય છે. પહેલા પૂર્વ પુણ્યના ઉદ્યથી પ્રામ થયેલ વૈભવને પણ તેઓ અનાસક્તભાવે ઉદ્યક્રમ જાણી ભોગવતા હતા અને દીક્ષા બાદ તે નિમિત્તોનો ત્યાગ થતાં તેમને વિશેષ રૂપથી દેવ, ગુરુ, ધર્મ અને મોક્ષમાર્ગ જ યાદ આવે છે. એવી ગુરુની એમના ઉપર કૂપા છે તથા તેમનો પુરુષાર્થ અને

પાત્રતા પણ એવા છે, જેથી નિરંતર ગુરુઓની કૃપા તેમના પર વરસતી રહે છે.

(૫) જ્યારે સ્વદોષ દેખે ત્યારે તેને છેદવાનો ઉપયોગ રાખનાર :

સામાન્ય મુમુક્ષુ એટલે દુર્ગુણોની બાદબાકી અને સદ્ગુણોનો સરવાળો અને ઉત્તમ મુમુક્ષુ એટલે દુર્ગુણોની એકદમ બાદબાકી અને સદ્ગુણોનો ગુણાકાર. સામાન્ય મુમુક્ષુ અને ઉત્તમ મુમુક્ષુમાં ધણો ફેર છે. કારણ કે ઉત્તમ મુમુક્ષુ અલ્પકાળમાં જ્ઞાની થવાનો છે. આપણામાં જે દુર્ગુણો છે તેનો સ્વીકાર કરવા માત્રથી તે દૂર થશે નહિ. પણ તેને દૂર કરવાની યોજના બનાવવી જોઈએ અને ગુરુગમ દ્વારા તે દુર્ગુણની વિરુદ્ધ જે સદ્ગુણ હોય તે તરફ જૂકીને તે પ્રગટ કરવો જોઈએ. કારણ કે સદ્ગુણો પ્રગટે તો દુર્ગુણો જશે. એમ હકારાત્મક અને નકારાત્મક એમ બને પ્રકારથી સાધના કરવી જોઈએ. ભગવાને મુનિમહારાજને સર્વદોષોથી બચાવવા માટે આઠ પ્રવચનમાતા એટલે કે પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુમિનું પાલન કરવાની આજ્ઞા આપી છે :-

“આઠ સમિતિ જાણીએ જો, જ્ઞાનીના પરમાર્થથી, તો જ્ઞાન ભાખ્યું તેહને, અનુસાર તે મોક્ષાર્થથી; નિજ કલ્પનાથી કોટિ શાસ્ત્રો, માત્ર મનનો આમળો, જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાંભળો.”

- શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

નાનું બાળક પણ આપણો દોષ બતાવે તો તેનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ. કપટરહિત થઈ સદ્ગુણસંચય કરવો જોઈએ. તોમ થવા સર્વગુણસંપત્ત પરમાત્માના સ્વરૂપને જાણી તેમની ભક્તિ કરવી જોઈએ. તે પરમાત્મા કેવા છે ? તો

“ગુણગણના ભંડાર પ્રભુજી.”

(૬) ઉપયોગથી એક પળ પણ ભરનાર :

આપણે દિવસમાં ત્રણ સામાયિક કરીએ એટલે આપણાને એમ લાગે કે બસ, આજે તો ખૂબ ધર્મ કરી લીધો ! પણ એવું નથી. ભાઈ, તું પહેલા સામાયિકના સ્વરૂપને તો સમજ. નિશ્ચય સામાયિક એટલે સ્વ-આત્મામાં સ્થિરતા કરવી. પણ તેમ થવું દુર્લભ છે, તો શું કરવું ? તો પાપભાવથી હઠી જવું, પુણ્યમાં પ્રવર્તવું અને શુદ્ધભાવનો લક્ષ કરવો - આને સામાયિકનો અભ્યાસ કહે છે અને જો એમ કરતા કરતા શુદ્ધભાવમાં સ્થિર થઈ જવાય તો નિશ્ચય સામાયિક લાગી જાય. ધર્મસાધનનો ઉપયોગ જાગૃતિપૂર્વક - ઉપયોગપૂર્વક કરવો જોઈએ. જો તેનો અન્યથા ઉપયોગ થાય તો મહાન પાપનો બંધ થાય છે. દા.ત. મુનિમહારાજ પાસે જે પીંછી જીવરક્ષા માટે છે તેનો ઉપયોગ જો તેઓ હવા ખાવા માટે કરે તો તેનાથી તેમને પાપનો બંધ થાય છે. આપણે જ્યારે મંદિરમાં હોઈએ, સામાયિક - સ્વાધ્યાય આદિ કરતા હોઈએ ત્યારે જ ધર્મ કરવો એમ નહિ, તે સિવાય બાકીના સમયમાં પણ સમતાનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. પ્રભુભક્તિ, તેમના ગુણોનું ચિંતન, તેમની વાણીનું સ્મરણ અન્ય સમયે પણ કરતા રહેવું જોઈએ. આમ, આ મનુષ્યભવની પ્રત્યેક અમૂલ્ય પળોને ઉપયોગની જાગૃતિપૂર્વક ધર્મઆરાધનામાં લગાડવી જોઈએ.

(૭) એકાંતવાસને વખાણનાર,

(૮) તીર્થાદિ પ્રવાસનો ઉછરંગી :

આ બને મુદ્રા એકબીજાને સહાયક છે. શ્રીમદ્જીએ શ્રી લઘુરાજસ્વામીને શ્રી પૂજયપાદ આચાર્યરચિત શ્રી સમાધિશતકની ૧૭ ગાથાઓ સમજાવીને કહ્યું કે હવે તમે મુંબઈમાંથી ચાલ્યા

જાઓ. કારણકે સાધના કરવા માટે યોગ્ય દ્રવ્ય, યોગ્ય ક્ષેત્ર, યોગ્ય કાળ અને યોગ્ય ભાવ આવશ્યક છે. મુંબઈ મોહમ્મદી નગરી છે. જેમણે હજુ યોગ્ય દ્રવ્ય, યોગ્ય ક્ષેત્ર, યોગ્ય કાળ અને યોગ્ય ભાવની વ્યવસ્થા જાણી નથી તેઓને હજુ મોક્ષમાર્ગની પ્રજ્ઞાપણ પણ થઈ નથી તો પછી પ્રામિની તો વાત જ શું કરવી ? એકાંતવાસ અને તીર્થનું દરેક મુમુક્ષુએ સેવન કરવું જોઈએ. વર્ષમાં ઓછામાં ઓછી એક તીર્થયાત્રા તો મુમુક્ષુએ કરવી જ જોઈએ. તીર્થાદિનો ઉછરંગી એટલે ભગવાન, સત્પુરુષ અને સત્સંગ જ્યાં હોય ત્યાં જીવ ઉત્સાહી બની તેમાં ઉત્સાહથી જોડાય છે. પરમકૃપાળું શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ઉત્તરસંડા, નાદિયાદ, રાણજ, વડવા આદિ ચરોતરના નાના-નાના ગામડાઓમાં એકાંત સાધના કરવા જતા હતા. આવું કોઈ વિરલા જ કરી શકે. આનંદધનજી કહે છે કે,

“અવધૂ રામ રામ જગ ગાવે,
વિરલા અલખ જગાવે.”

અલખ એટલે આત્મા. અલક્ષ એટલે જે ઈન્દ્રિયો અને મનથી જણાતો નથી. એવા આત્માની સાથે અનુસંધાન, જોડાણ, પરિયય કરવો. પ્રચૂરપણે એનો અનુભવ તો મહામુનિશ્વર જ કરી શકે. તેઓ પણ પરમાત્મા જેવા જ કહેવાય.

(૬) આહાર, વિહાર, નિહારનો નિયમી :

જે દિવસ-રાત ખાધા જ કરે તેનું નામ ભૂંડ. માટે આપણે શરીરની પ્રકૃતિને અનુકૂળ ઉષોદરીપૂર્વકનો સાત્ત્વિક આહાર કરવો જોઈએ, જેથી શરીર પણ ચાલે અને પ્રમાદ ન થાય. એટલે સાધના પણ સાથે સાથે બરાબર ચાલે. વિહાર એટલે ગાંડાની જેમ જ્યાં ત્યાં રખડવું નહિ પણ યોગ્ય જગ્યાએ, યોગ્ય સમયે સમયમયાં મુજબ આવાગમન કરવું જોઈએ. નિહાર એટલે મળ

આદિનો પણ નિયમિત સમયે ત્યાગ કરવો જોઈએ, જેથી શરીરમાં વિકારો થતા નથી, શરીર નીરોગી રહે છે. શરીર પણ સાધના કરવા માટેનું યોગ્ય સાધન છે.

(૧૦) પોતાની ગુરુતા દબાવનાર :

જો માથે સદ્ગુરુદેવ અને હૃદયમાં તેમની આજ્ઞા હોય તો જ પોતાની ગુરુતા દબાવી શકાય છે.

“મૈં સંતન કા દાસ જિન્ધોને મન માર લીયા”

આવી લઘુતા સાધકજીવમાં આવવી જોઈએ. પરમકૃપાળું શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીમાં કેવો પરમ વિનય હતો ! તેઓ પત્રાંક-૨૧૦માં જણાવે છે,

“સર્વ જીવોના અને વિશેષ કરી ધર્મજીવના તો અમે ગ્રાણે કાળને માટે દાસ જ છીએ.”

ક્યાં મહાપુરુષોનો પરમ વિનય અને ક્યાં આપણામાં રહેલો અહંકાર ! આ અહંકારનું નામ જ સંસાર છે. સંતોના શરણે જઈ તેમની આજ્ઞાનું આરાધન કરતા કરતા દિવસમાં અનેકવાર ઉઠતા અહંકારને છેદવાનો મુમુક્ષુએ અભ્યાસ કરવો જોઈએ.

છેલ્લે પરમકૃપાળુદેવ કહે છે,

“એવો કોઈ પણ પુરુષ તે મહાવીરના બોધને પાત્ર છે, સમ્યક્ફદ્ધશાને પાત્ર છે. પહેલા જીવું એકે નથી.”

આ બોધને હૃદયમાં ધારણ કરી, તે બોધનું દૃઢ શ્રદ્ધાન થવા નિરંતર પ્રભુભક્તિ, સત્સંગ, સ્વાધ્યાય કરીએ. પરમાત્મા, સદ્ગુરુદેવ તથા તેમની આજ્ઞા આપણા અંતરમાં ઉત્તરે તથા આપણે મોક્ષમાર્ગમાં જલદી જલદી આગળ વધીએ એવી પરમાત્માને પ્રાર્થના.

॥ અં શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ ॥

પળે પળની જાગૃતિ

પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાણ દેસાઈ

જગતનાં સધળાં શાસ્ત્રો અને સર્વ વિચારકો એક વાત ભારપૂર્વક કહે છે કે જીવનમાં સૌથી મહત્ત્વની બાબત એ પળેપળની જાગૃતિ છે. એકવાર ભગવાન બુદ્ધના મુખ પર માખી બેઠી અને ભગવાન બુદ્ધ એને જોરથી જાપટ મારીને ઉડાડી દીધી. એ પછી એમણો પોતાના એ વર્તન વિશે વિચાર કર્યો, ત્યારે અજાગૃતિથી માખી ઉડાડવા માટે અતિ અફસોસ થયો.

ભગવાન મહાવીરે પણ વારંવાર ‘પળનો પણ પ્રમાદ કરશો નહીં’ એમ કહ્યું છે, પરંતુ આ પ્રમાદ એટલે શું ? ગુરૂસામાં કે આવેશામાં કોઈ ખોટું કૃત્ય થઈ જાય તે ? કે પછી પ્રમાદ એટલે સત્યને જાણવા છતાં અસત્યનું આચરણ કરવું ? સારું શું છે એ સમજવા છતાં ખોટાનો મહિમા કરવો ? અથવા તો શક્તિ હોવા છતાં આપસને કારણો ધર્મઆરાધના કરીએ નહીં, તે પ્રમાદ છે ? આ પ્રમાદનું સ્વરૂપ સમજવા જેવું છે.

જીવનમાં વાણી બોલતી વખતે સતત સાવધાની રાખવાનું તો ઉપદેશકો, ધર્મગ્રંથો અને વિચારકો સહુએ કહ્યું છે, કારણ કે આપણી વાણીને કારણે ઘણી કટુતા અને મનભેદ સર્જતા હોય છે. એક બાજુ એમ કહેવામાં આવે છે કે બીજાં તમામ આભૂષણોની તુલનામાં વાણીના જેવું બીજું કોઈ ઉત્તમ આભૂષણ નથી, તો બીજી બાજુ એ જ વાણી ભાઈઓ-ભાઈઓ વચ્ચે વેરજેરનું સર્જન કરીને કુદુકેત્રનો સંહાર રચતી હોય છે.

વાણી પછી બીજી જાગૃતિ આચરણની છે. વ્યક્તિનું એક અધિત્ત આચરણ અનેક મુશ્કેલીઓને

નિમંત્રણ આપતું હોય છે. વ્યક્તિની ઓળખ એના આચરણ પરથી સિદ્ધ થતી હોય છે. ‘રામાયણ’માં મહાકવિ વાલ્મીકીએ કહ્યું છે,

‘કુલીનમકુલીનं વા વોરં પુરુષમાનિનમ्
ચારિત્ર્યમેવ વ્યાખ્યાતિ શુર્ચિ વા યદિ વાશુચિમ् ।’

“મનુષ્યનું આચરણ જ એ દર્શાવે છે કે એ કુલીન છે કે અકુલીન, વીર છે કે કાયર અથવા તો પવિત્ર છે કે અપવિત્ર.”

મહાકવિ વાલ્મીકીએ અહીં આચરણનો મહિમા વર્ણયો છે. વ્યક્તિનું સૌજન્યપૂર્ણ આચરણ એની પ્રતિભામાં વૃદ્ધિ કરે છે. એના આચરણમાં રહેલો સાહજિક વિનય, મૃદુતા અને નિઃસ્વાર્થવૃત્તિ સામેની વ્યક્તિને પ્રભાવિત કરતી હોય છે.

વ્યક્તિના વાણી અને વ્યવહાર પછી ત્રીજ બાબત ભાવજાગૃતિ છે. વાણી મધુર હોય, આચરણ સૌજન્યશીલ હોય, કિંતુ એના ચિત્તમાં દુષ્ટ ભાવો પ્રવર્તતા હોય એવું પણ બને છે. હકીકતમાં એ વ્યક્તિના સમગ્ર જીવનનું નિર્ધારણ ‘ભાવ’ કરે છે. એના ચિત્તના ભાવો વિશે એણે પળેપળ જાગ્રત રહેવું જોઈએ.

તમે તમારા ચિત્તમાં એક સુંદર ભાવસૂષિત સર્જ શકો છો અને પછી એ સૂષિતમાં તમે પ્રસન્નતાપૂર્વક જીવી શકો છો.

જીવનમાં જાગૃતિ કેળવવાની છે ભાવની બાબતમાં. ચિત્તમાં એકેય ખોટો ભાવ પ્રવેશે નહીં એની જાગૃતિ હોવી જોઈએ. દેખ, મોહ કે લોભનો એક અંશ પણ ચિત્તમાં આવે એટલે ધીરે ધીરે એ

સમગ્ર ચિત્ત પર છવાઈ જાય છે. કોધ આવે છે એક બિંદુ રૂપે અને એ પ્રગટે છે સમગ્ર ચિત્તને ઘેરી વળેલા મહાસાગર રૂપે. જેમ નળ રાજની પગની પાની કોરી રહી ગઈ અને તેમાંથી કલિ (કળિયુગ) પ્રવેશ્યો હતો, એ જ રીતે એક દુષ્ટ કે અધમ ભાવનો અંશ વ્યક્તિના ચિત્તમાં પ્રવેશે એટલે એના સમગ્ર ચિત્ત પર એ પ્રભુત્વ જમાવી દે છે. પછી એ ભાવ પ્રમાણે વ્યક્તિનું આચરણ થાય છે અને એ પ્રમાણે એ ઉચ્ચારણ કરતો હોય છે, આથી મનમાં આવતા ભાવો સામે જાગૃતિ આવશ્યક છે.

સામાન્ય માન્યતા એવી છે કે દ્વેષ અને લોભ એ રાગ અને મોહની તુલનામાં જીવનને વધુ દૂષિત કરે છે, આથી એક એવી ધારણા બંધાઈ ગઈ છે કે કોધ ઘણો ખરાબ, જ્યારે રાગ થાય તો બહુ વાંધો નહીં. હકીકત એ છે કે કોધ અને દ્વેષ કરતાં પણ રાગ વિશેષ હાનિકારક છે, પરંતુ વ્યક્તિ સામાન્ય રીતે એના દ્વેષને રોકે છે. કોઈના ય તરફ આંગળી ચીંધવી નહીં એમ માને છે. વળી, વિચારે છે કે સામી વ્યક્તિ પ્રત્યે એક આંગળી ચીંધી હોય, તો એનો અર્થ એ થાય કે એણો પોતાના તરફ ત્રણ આંગળીઓ ચીંધી છે. પરંતુ આવો દ્વેષ તો ક્યારેક જ પ્રગટ થાય છે. કોઈ નિભિત મળતાં મનમાં દ્વેષ જાગે છે, જ્યારે રાગ તો પળે પળે પેદા થતો હોય છે.

વળી, રાગ જેમ જેમ વધતો જાય છે, તેમ તેમ એ દ્વેષમાં વૃદ્ધિ કરતો જાય છે એટલે કે ધીરે ધીરે રાગ એ ચિત્તને સતત દ્વેષ અને કામથી બાળતો હોય છે. આવે સમયે વ્યક્તિનું સમગ્ર ચિત્ત રાગજનિત દ્વેષથી ભરાઈ જાય છે. એને જ્યારે સમજય કે દ્વેષ કરતાં પણ રાગને મૂળમાંથી જ દૂર કરવો જરૂરી હતો, પણ ત્યારે વાત ઘડી વણસી ગઈ હોય છે. આપણાને જ્યાલ પણ ન હોય એ રીતે રાગ કામ કરતો હોય છે આથી સૌથી વધુ સાવધાની વ્યક્તિએ

રાગના ભાવ અંગે રાખવાની હોય છે.

કેટલીક વ્યક્તિઓમાં એવી માન્યતા હોય છે કે જીવનમાં એકાએક અણધારી રીતે કોઈ સારી ઘટના બનશે, જે ઘટના એમના જીવનને ઉધ્વર્માર્ગ લઈ જશે. આવી ઘટનાની રાહમાં ને રાહમાં એ વ્યક્તિ બેસી રહે છે અને એના જીવનમાં કોઈ પરિવર્તન આવતું નથી કે એને પરમનો કોઈ સ્પર્શ થતો નથી ! હકીકતમાં જીવનમાં સારી વસ્તુઓ બને તે માટે ચિત્તને જાગ્રત કરવું પડે, કેળવવું પડે અને પરમ પ્રત્યે વાળવું પડે છે. આનો અર્થ જ એ કે અધ્યાત્મક્ષેત્રમાં કશું એકાએક બનતું નથી. લોટરીમાં જેમ રાતોરાત લાખોનું ઇનામ મેળવે એમ બનતું નથી. એને માટે તો તમારે દૃઢ મનથી પ્રયત્ન કરવો પડે છે એટલે કે સાધના એ આપોઆપ ઊતરી આવતી નથી, પરંતુ એને માટે આયાસ કરવો પડે છે.

પહેલાં પ્રયત્નપૂર્વક મનમાં નક્કી કરવું પડે છે અને પછી એને અનુસરવું પડે છે. સાધના એ પ્રયત્નસાધ્ય છે. એને માટે વ્યક્તિએ પોતાનો ‘માઇન્ડ સેટ’ બરાબર ગોઈવવો જોઈએ. એનું કારણ એ છે કે તૃષ્ણા એને અટકાવવા માટે કોશિશ કરતી હોય છે. આ તૃષ્ણાનું પણ એક આકર્ષણ હોય છે અને એ આકર્ષણ જાગે ત્યારે વ્યક્તિ આ તૃષ્ણાથી પ્રાપ્ત થનારી ભૌતિક વસ્તુ શાશ્વત છે કે નહીં, એનો લેશમાત્ર વિચાર કરતી નથી. એ તૃષ્ણા તરફ દોડે છે, એના પરિણામ તરફ નહીં, આને પરિણામે એના મનમાં એવી તૃષ્ણા જાગશે કે એનું ઘર ભવ્ય મહેલ જેવું હોય, કોઈ સુંદરીનો સુંવાળો સાથ હોય, એની મોટર અધતનમાં અધતન મોટેલની હોય કે પછી એની પાસે અબજોપતિ જેવી સંપત્તિ હોય. આ બધી તૃષ્ણાઓ માણસના હદયને દોડાવે છે અને માનવી પણ એનાં જ સ્વખાનાં જુએ છે. જેમાં સુખ નથી એને વિશે એ સુખનો કિલ્લો રચી દે છે. એ

શ્રી પૂજ્યપાદ આચાર્ય વિરચિત
સમાધિતંત્ર - અમૃતરસપાન
(ક્રમાંક - ૧૭)

પ્રા. ચંદાબહેન વી. પંચાલી (બોટાડ)

પરમ આજાનુસારી, સરળતાના સાગર, ભક્તહૃદયી શ્રી લઘુરાજસ્વામીના સદ્ગુરુમિલન પછીના પ્રથમ પત્રાંક - ૧૭૨માં શરણાધાર પરમકૃપાળુદેવ પ્રભુશ્રીને મહામૂલી ભેટ આ શબ્દોમાં પ્રદાન કરે છે, “અનંતકાળથી પોતાને પોતા વિષેની જ ભાન્તિ રહી ગઈ છે; આ એક અવાચ્ય, અદ્ભુત વિચારણાનું સ્થળ છે. જ્યાં મતિની ગતિ નથી, ત્યાં વચનની ગતિ ક્યાંથી હોય? નિરંતર ઉદ્દાસીનતાનો ક્રમ સેવવો; સત્પુરુષની ભક્તિ પ્રત્યે લીન થવું; સત્પુરુષોનાં ચરિત્રોનું સ્મરણ કરવું; સત્પુરુષોનાં લક્ષ્ણાનું ચિંતન કરવું; સત્પુરુષોની મુખાકૃતિનું હૃદયથી અવલોકન કરવું; તેનાં મન, વચન, કાયાની પ્રત્યેક ચેષ્ટાનાં અદ્ભુત રહસ્યો ફરી ફરી નિદિષ્ટાસન કરવાં; તેઓએ સમ્ભત કરેલું સર્વ સમ્ભત કરવું. આ જ્ઞાનીઓએ હૃદયમાં રાખેલું, નિર્વાણને અર્થે માન્ય રાખવા યોગ્ય, શ્રદ્ધવા યોગ્ય, ફરી ફરી ચિંતવવા યોગ્ય, ક્ષણે ક્ષણે, સમયે સમયે તેમાં લીન થવા યોગ્ય, પરમ રહસ્ય છે. અને એ જ સર્વ શાસ્ત્રનો, સર્વ સંતના હૃદયનો, ઈશ્વરના ધરનો મર્મ પામવાનો મહામાર્ગ છે. અને એ સધણાનું કારણ કોઈ વિદ્યમાન સત્પુરુષની પ્રાપ્તિ, અને તે પ્રત્યે અવિચણ શ્રદ્ધા એ છે. અધિક શું લખવું? આજે, ગમે તો કાલે, ગમે તો લાખ વર્ષે અને ગમે તો તેથી મોડે અથવા વહેલે, એ જ સૂજાયે, એ જ પ્રામ થયે છૂટકો છે. સર્વ પ્રદેશે મને તો એ જ સમ્ભત છે.” આ શબ્દમહોદ્ધિમાં અદ્ભુત સૂક્ષ્મતા, અતાલ ઊંડાણ, અસીમ અમાપ કરુણા અને કેવળજ્ઞાન સુધીનો માર્ગ ઉદ્ઘોષ્યો છે. આપણે આ રહસ્યને હૃદયથી પામીએ, સેવીએ, આરાધીએ તો આત્મપ્રાપ્તિ

હસ્તામલકવત્ત થાય.

આપણે પૂજ્યપાદ આચાર્ય વિરચિત ‘સમાધિતંત્ર’ ગ્રંથનું અમૃતરસપાન કરી રહ્યા છીએ. અમૃતરસપાન અમૃતમય બનાવે છે. શ્લોક નવમાં વિચાર્યુ કે અજ્ઞાની નરક ગતિનો દેહ મળતાં, દેહ તે જ મારું સ્વરૂપ છે એવી ભાન્તિથી ‘દેહ તે હું’ એમ માને છે. સ્વરૂપ અચિન્ત્ય છે તેનું જ્ઞાન-ભાન નથી. હવે અન્યનો દેહ તે જ તેનું સ્વરૂપ છે એમ અજ્ઞાની માને છે. બીજાના દેહને આત્મા માને છે. આ બાબત આચાર્યદીપ સમજાવે છે :-

સ્વદેહસદૃશં દૃષ્ટવા પરદેહમચેતનમ् ।

પરાત્માધિષ્ઠિત મૂઢः પરત્વેનાધ્ય વસ્યતિ ॥૧૦॥

પદ્ય : નિજ શરીર સમ દેખીને, પર જીવ યુક્ત શરીર; માને તેને આત્મા, બહિરાત્મ મૂઢ જીવ.

અન્વય : મૂઢः પરાત્માધિષ્ઠિત અચેતન પરદેહં સ્વદેહસદૃશં દૃષ્ટવા પરત્વેન અધ્યવસ્યતિ ।

શબ્દાર્થ : મૂઢः = બહિરાત્મા, અજ્ઞાની, પરાત્માધિષ્ઠિત = બીજાના આત્મા સાથે રહેલા, અચેતન = ચેતનારહિત, પરદેહ = બીજાના દેહને, સ્વદેહસદૃશં = પોતાના દેહ સમાન, દૃષ્ટવા = જોઈને, માનીને, પરત્વને = બીજાના આત્મા રૂપે, અધ્યવસ્યતિ = માને છે.

ભાવાર્થ : વાણી, વચન, આકારાદિથી પરદેહને પોતાના દેહ સમાન જોઈને, ચેતનારહિત બીજાના દેહને પોતાના દેહ સમાન જોઈને, બીજાના આત્મારૂપે માને છે.

વિશેષાર્થ : દેહાધ્યાસનો આધાર સ્વ અને

પરના સ્વરૂપની માન્યતામાં થતી ભૂલ છે. તે જ બહિરાત્મપણું છે. ભેદવિજ્ઞાનના અભાવથી બહિરાત્મપણું જીવને વર્તી રહ્યું છે. ખરેખર તે જ સંસારભાવ છે. હું - તું ની ભાન્તિમાં આત્મા રખી રહ્યો છે. સ્વદેહને સ્વ આત્મા માને છે તેમજ પર વ્યક્તિના દેહને પર આત્મા માને છે અને દુઃખી થાય છે.

સ્વદેહસદ્ગ્રાં દૂષ્ટવા = બહિરાત્માની માન્યતા છે કે સ્વ-દેહ તે જ હું. તે જ આત્મા. તેથી સંસારનું પરિભ્રમણ ચાલુ રહે છે. દેહ-અચેતન છે. તે વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શના લક્ષણ ધરાવે છે. આત્મા અનંત શક્તિસંપત્ત જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રથી સભર છે એવું અજ્ઞાની જ્ઞાતાનાં નથી, માનતા નથી. તેથી બીજા શરીરને જોઈને તે આત્મા છે એમ માને છે.

પરાત્માધિષ્ઠિતં = પરાત્મા સાથે રહેલા અર્થાત્ બીજાના આત્મા સાથે રહેલા અચેતન શરીરને જોઈને તે તેનો આત્મા જ છે એમ મૂઢ અજ્ઞાની માને છે. તેથી બીજાના દેહને સુખ-દુઃખ કર્મવશાત્ર આવી મળે છે ત્યારે તે અજ્ઞાની એમ જ માને છે કે આ સુખી થયો, દુઃખી થયો. પરિણામે અજ્ઞાની સુખદુઃખની કલ્પના કરી નવા કર્મબંધ બાંધી સંસારમાં ભયા કરે છે.

અજ્ઞાની દેહધારીએ દર્શનમોહ નામની મહિરા પીધી છે. તેથી બીજા આત્માને; આત્મા નહિ માની દેહને બીજાનું સ્વરૂપ કલ્યી દુઃખી થાય છે. જીવની પોતાની જ ભૂલ છે. ભાન્તિથી ઊભી કરેલી વિપરીત સમજણ છે. જો ભાન્તિ જાય તો યથાર્થ સ્વરૂપ સમજ શકાય છે.

દષ્ટાંત : એક વનમાં આશ્રમ છે. સદ્ગુરુની નિશ્ચામાં અનેક શિષ્યો ઉપાસના કરી રહ્યા છે. ભૂમિકા પ્રમાણે સદ્ગુરુ ઉપાસના, ભક્તિ, સ્મરણ, ચિંતનાદિ બોધ આપી રહ્યા છે. તેમાં હજી સૂક્ષ્મતાને નહિ પામેલો એક શિષ્ય આશ્રમના વૃક્ષને બાથ ભરે છે. અર્થાત્ વૃક્ષને ચોંટે છે, પછી પોકાર પાડે છે કે

હે ગુરુદેવ ! હે ગુરુદેવ ! વૃક્ષે મને પકડી લીધો છે. આવીને આપ મને આમાંથી છોડાવો-મને મુક્ત કરો. સહાધ્યાયીઓ તેની રાંથી-અવાજથી ભેગા થાય છે. જેની સૂક્ષ્મતા સધાર્ય છે તે તો સમજ જાય છે કે વૃક્ષે તને પકડ્યો નથી. આશ્રમસ્થિત સદ્ગુરુ અવાજ સાંભળીને ત્યાં આવે છે. પરિસ્થિતિ જુઓ છે. મૂઢ બહિરાત્મા છે એવો શિષ્ય તો સાદ પાડ્યા જ કરે છે કે મને બચાવો, મને બચાવો. શ્રી સદ્ગુરુના અમૃત બોધવચનો-પ્રત્યક્ષ સદ્ગ્રાંધે છે કે હે શિષ્ય ! વૃક્ષે તને પકડ્યો છે કે તે વૃક્ષને પકડ્યું છે ? વિચાર કર. શિષ્ય એ જ દોહરાવે છે કે ગુરુદેવ, મને આનાથી છોડાવો. સદ્ગુરુ સમતાના સાગર, કલ્પાના આગાર છે. પ્રકાશે છે કે તું એને છોડી દે. તું તો સદા સર્વદા મુક્ત જ છો. ભાન્તિથી કલ્પના કરી છે. આવડો મોટો ત્રિકાળ શુદ્ધ પરમ પદાર્થ તત્ત્વ તું છો. શુદ્ધ, બુદ્ધ, ચૈતન્યઘન તું છો. સ્વયં જ્યોતિ સ્વરૂપ જ તારું સાચું-ખરું સ્વરૂપ છે. બીજા આત્માને તું દેહ સ્વરૂપ માનીને ભૂલ્યો છે. જાગૃત થા, જાગૃત થા. શિષ્યને સદ્ગુરુ બોધ આપે છે કે છોડી દે, છોડી દે. શિષ્ય એમ જ બોલે છે કે હે ગુરુદેવ મને છોડાવો. અંતે કરુણાનિધિ ગુરુદેવ તેની પાસે જઈને, બજે હાથને પોતાના હાથનો સ્પર્શ કરીને, વૃક્ષથી છોડાવીને કહે છે કે લે, હવે તું બંધનથી મુક્ત થયો. શિષ્ય સદ્ગુરુના ચરણમાં દંડવત્ નમસ્કાર કરે છે.

આવી રીતે પાંચ ઈન્દ્રિયના વિષયો, કોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ-દ્રેષ્ટ, મોહ રૂપી વૃક્ષો સામે આપણે બાથ ભીડી છે. દેહ ને આત્મા બંને ત્રિભ્રણ પદાર્થો છે તેવી સમજણના અભાવે વિભાવ-ભાવો સાથે જોડાઈને, તેમાં ભળીને પોકાર પાડીએ છીએ કે હે સદ્ગુરુ, મને આ બંધનથી છોડાવો. અચેતન તને બાંધી શકે ખરો ? ભાન્તિ આપણે ઊભી કરી છે. જ્યારે અંતરથી આર્ડ સ્વર ઉઠે છે કે બંધન બંધન લાગે છે અને છૂટવાનો કામી થાય છે. વારુ, છૂટવાના કામીને કોણ બાંધે ? એવા આર્ડ પોકારને

સાંભળી સદ્ગુરુ હદ્યસિહાસને બિરાજે છે. શ્રદ્ધાના પુષ્પોની સૌરભ સર્વત્ર પ્રદેશે પ્રદેશે પાંગરે છે. પરમકૃપાળુ પ્રકાશે છે કે

“માહાત્મ્ય જેનું પરમ છે, એવા નિઃસ્પૃહી પુરુષોનાં વચનમાં જ તલ્લીનતા તે શ્રદ્ધા - આસ્થા.”

શિષ્યત્વ પાકે છે. સદ્ગુરુ પધારે છે. અંતર ચેતનાને જાગૃત કરી વૃક્ષરૂપી વિભાવભાવોથી મુક્ત કરી સ્વભાવમાં સ્થાપી ટે છે. બહિરાત્મા મૂઢતા મૂકી આત્મજાગૃતિને સેવે છે.

પરમકૃપાળુ પ્રકાશે છે કે પોતાને સમજવી, બહિરાત્મપણાનું ફળ પરિભ્રમણ - જન્મમરણ રૂપ સંસાર છે એમ નિર્ણય કરી, જીવે પાછું હઠવું ઘટે છે. ‘શ્રદ્ધા પરમ દુલ્લહા’

પરદેહમચેતનં પરત્વેન અધ્યવસ્યતિ :
બહિરાત્મા પોતાનો દેહ અચેતન છે છતાં ભાન્તિથી આત્મા સમજુને દુઃખી થાય છે. બીજાનો દેહ અચેતન જ છે છતાં આત્મા સમજ સુખી-દુઃખી થાય છે. સ્ત્રી - પુત્ર - પરિવાર વગેરે અચેતન શરીરધારી છે છતાં તેઓના દેહને પણ આત્મા માની સુખી-દુઃખી થાય છે. ‘દેહ તે જ હું’ આવો દેહભાવ જવને વળયો છે. ભૂલનું સ્વરૂપ જ્યાં સુધી સમજાય નહિ ત્યાં સુધી અજ્ઞાની દેહભાવની ભાન્તિમાં જવ્યા કરે છે.

પતિ, પત્ની, પુત્ર, પરિવારને દેહથી ઓળખે છે. જ્યારે દેહમાંથી આત્મા ચાલ્યો જાય છે ત્યારે દેહની માન્યતાને કારણે જાણે મારો પુત્ર, પતિ, પત્ની જતાં રહ્યા એમ અજ્ઞાનથી દુઃખી થાય છે. ધન, સંપત્તિ વગેરે અચેતન પદાર્થને ‘મારા’ માની નવા કર્મ બાંધે છે. શરીર ભિન્ન છે, આત્મા ભિન્ન છે - એવું બેદજ્ઞાન વર્તતું હોય તો શરીરના નાશને આત્માનો નાશ સમજે નહિ. ભગવાન આત્મા અંદરમાં ભિન્ન છે. શરીર ભિન્ન અને અચેતન છે. ભ્યાન અને તલવાર ભિન્ન છે. ભ્યાનને જોઈ આ તલવાર છે એમ અજ્ઞાની બહિરાત્મા માને છે.

શરીરમાં પીડા થાય, રોગ આવે ત્યારે અજ્ઞાની તન્મય બની ભાન્તિથી દુઃખી થાય છે. સ્ત્રી, પુત્ર, પરિવારમાં આ જ ભાન્તિને કારણે તેઓના શરીરના નાશથી આત્મા નાશ માની ચારગતિમાં ભમે છે. શરીરાદિ તો જૈય પદાર્થો છે, શુદ્ધ પદાર્થ જ્ઞાયકને તેથી શું ?

“કોટિ વર્ષનું સ્વખ પણ, જગત થતાં સમાય; તેમ વિભાવ અનાદિનો, જ્ઞાન થતાં દૂર થાય.”

આવી અપૂર્વ માર્ગપ્રામિનું અમોદ માર્ગદર્શન જ્ઞાની સત્પુરુષો આપી રહ્યા છે.

આચાર્ય ભગવન્તાના શબ્દરત્નો છે -
પરમાણુપમાણ વા પરદબ્બે રદિ હવેદિ મોહાદો ।
સો મૂઢો અણાણી આદસહાવસ્સ વિવરિદો ॥

અર્થાત્ મોહને કારણે પરદ્રવ્યમાં પરમાણુ પ્રમાણ પણ જો રતિ-રાગ ઉત્પન્ન થાય છે તે પોતાના આત્મસ્વભાવથી વિપરીત હોવાથી મૂઢ અજ્ઞાની છે.

શ્રી બનારસીદાસજી ‘નાટકસમયસાર’ બંધદ્વાર પદ્ય-૧ રમાં પ્રકાશે છે, “જે જીવ ભોગોમાં મળ રહે છે તે મિથ્યાત્વી છે અને જે ભોગોથી વિરક્ત તે સમ્યગ્રૂદ્ધિ છે. એમ જ્ઞાણીને ભોગોથી વિરક્ત થઈને મોક્ષનું સાધન કરો. જો મન પવિત્ર હોય તો કથરોટના પાણીમાં નહાવું તે જ ગંગાસ્નાન સમાન છે અને મન, વિષય, કષાય આદિથી મલિન છે તો ગંગા આદિ કરોડો તીર્થોના સ્નાનથી પણ આત્મામાં પવિત્રતા આવતી નથી. માટે બહિરાત્મપણાની માન્યતા જતાં આત્મવૃદ્ધિ-આત્મસિદ્ધિ થાય છે.”

જ્ઞાની ભગવન્તો સદ્બોધથી જાગૃત કરે છે કે હે જીવ ! અનાદિકાળથી પરની કિયા બહુ કરી છે. શાસ્ત્રાદિના પઠન-વાંચનથી શાસ્ત્રાર્થ જાણ્યો - આત્માવલંબન વિના ચિંતન-મનન-ધ્યાન આદિ બહુ કર્યા, અનેક શુભભાવોની પરંપરાથી હું આગળ આત્મવિકસ સાચું દ્ધું એવી માન્યતા રાખી તે બધું

સ્થિતપ્રકા મહાત્માના લક્ષણો - એક ચિંતન (ક્રમાંક - ૬)

પૂજય બહેનશ્રી ડૉ. શર્મિષ્ટાબેન સોનેછુ

“કાચબો જેમ અંગોને, તેમ જે વિષયો થકી;
સંકેલે ઈન્દ્રિયો પૂર્ણ તેની પ્રજ્ઞા થઈ સ્થિર.”

- શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા અ. ૨/૫૮

ગુજરાતી ગદ્યાનુવાદ :

જેવી રીતે કાચબો પોતાના અંગોને બધી બાજુએથી સમેટી લે છે, તેવી જ રીતે જ્યારે સાધક-મહાત્મા ઈન્દ્રિયોના વિષયોથી ઈન્દ્રિયોને બધા જ પ્રકારે સમેટી લે છે. (હઠાવી લે છે) ત્યારે તેની બુદ્ધિ પ્રતિષ્ઠિત બની જાય છે.

ભાવાર્થ : અહીં કાચબાનું દદ્ધાંત આપવાનું તાત્પર્ય એ છે કે જ્યારે કાચબો ચાલે છે ત્યારે તેના છ અંગો (મસ્તક, ચાર પગ અને પૂંછડી) દેખાય છે, પરંતુ જ્યારે તેની પીઠ ઉપર કંકરી વાગે છે ત્યારે પોતાના અંગોને સમેટી લે છે અને ત્યારે કેવળ તેની પીઠ જ દેખાય છે. આ રીતે અંગો સમેટીને બહારના વિઘો-આકમણથી પોતાનું રક્ષણ કરે છે, તેવી જ રીતે સાધક મહાત્મા જ્યારે પોતાની વૃત્તિને પાંચે ઈન્દ્રિયો અને એક મન - છયે ને પોતપોતાના વિષયોથી હઠાવી અંતર્મુખ - આત્મા સન્મુખ કરે છે ત્યારે તે સ્થિતપ્રકા કહેવાય છે.

પરમાર્થ - આત્માર્થ : જ્યારે સાધકની વૃત્તિ બહિર્મુખ બને છે ત્યારે જગતના ભોગના વિષયો આકમણ કરે જ છે. તે વખતે આત્માની શક્તિ અને તત્ત્વજ્ઞાનનો આશ્રય લઈ જ્યારે સાધક મહાત્મા ઈન્દ્રિયો અને મનને વશ કરી લે છે અથવા જીતી લે છે ત્યારે તે સ્થિતપ્રકા બની જાય છે.

ઈન્દ્રિયોને જીતવી તેને સંયમ કહેવાય છે. ઈન્દ્રિયો માગે તે ન આપવું એ જ સાધકનું ખરું આત્મબળ છે.

વિશેષ વિચારણા તથા અન્ય

મહાપુરુષોની વાણી સાચે સમન્વય

- “ઈન્દ્રિય સર્વ નિરોધીને, મન કરીને સ્થિરરૂપ; ક્ષાણભર જીતાં જે દીસે, તે પરમાત્મ સ્વરૂપ.”
- શ્રી સમાધિશતક ગા. ૩૦

ભાવાર્થ : સર્વ ઈન્દ્રિયના વિષયોમાં ભમતી ચિત્તવૃત્તિને રોકી અર્થાત્ તે દ્વારા થતા સંકલ્પ વિકલ્પથી રહિત થઈને, ઉપયોગને પોતાના ચિદાનંદ સ્વરૂપમાં સ્થિર કરવો. તે આત્મસ્વરૂપમાં સ્થિર થતાં પોતાના પરમાત્મસ્વરૂપનો પ્રતિભાસ થાય છે.

આપણાને જિતેન્દ્રિય થવાનો ઉપદેશ મહાપુરુષો શા માટે આપે છે તેનું ચિંતન કરવું. આપણો આત્મા અનંત અતીન્દ્રિય સુખનો ભંડાર છે તેવી સાચી-સમ્યક્કદણ તેઓ પરમકરુણા કરીને આપણાને આપે છે. એવી દણ્ણિ થતાં ઈન્દ્રિયોના વિષયોનું આકર્ષણ-રૂચિ તથા તે તરફથી પ્રવૃત્તિ અટકી જાય છે. ઉપયોગ આત્મસ્વરૂપમાં સ્થિર થાય છે અને સ્થિરતા થતાં જ એક ઉત્તમ ક્ષણે આત્માના આનંદકંદનો અનુભવ થઈ જાય છે. આ જ નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન છે.

- “જ્યાં સુધી જીવ સ્વાદિષ્ટ ભોજન ચાહે છે,
જ્યાં સુધી નાસિકા સુગંધી ચાહે છે, જ્યાં
સુધી કાન વારાંગનાનાં ગાયન અને વાજિંગ

ચાહે છે, જ્યાં સુધી આંખ વનોપવન જોવાનું લક્ષ રાખે છે, જ્યાં સુધી ત્વચા સુગંધીલેપન ચાહે છે, ત્યાં સુધી તે મનુષ્ય નીરાગી, નિર્ગ્રથ, નિઃપરિગ્રહી, નિરારંભી અને બ્રહ્મચારી થઈ શકતો નથી. મનને વશ કરવું એ સર્વોત્તમ છે. એના વડે સંઘળી ઈન્દ્રિયો વશ કરી શકાય છે. મન જીતવું બહુ બહુ દુર્ઘટ છે. એક સમયમાં અસંખ્યાતા યોજન ચાલનાર અશ્વ તે મન છે. એને થકાવવું બહુ દુર્લભ છે. એની ગતિ ચપળ અને ના જાલી શકાય તેવી છે. મહાજ્ઞાનીઓએ જ્ઞાનરૂપી લગામ વડે કરીને એને સંભિત રાખી સર્વ જ્ય કર્યો છે.... મન અક્સમાત્ કોઈથી જ જીતી શકાય છે. નહીં તો અભ્યાસ કરીને જ જીતાય છે. એ અભ્યાસ નિર્ગ્રથતામાં બહુ થઈ શકે છે; છતાં ગૃહસ્થાશ્રમે સામાન્ય પરિચય કરવા માગીએ તો તેનો મુખ્ય માર્ગ આ છે કે, તે જે દુરિચ્છા કરે તેને ભૂલી જવી; તેમ કરવું નહીં. તે જ્યારે શબ્દસ્પર્શાદિ વિલાસ ઈચ્છે ત્યારે આપવાં નહીં. ટૂંકામાં આપણે એથી દોરવું નહીં પણ આપણે એને દોરવું; અને દોરવું તે પણ મોક્ષમાર્ગમા."

- શ્રી મોક્ષમાળા શિક્ષાપાઠ-૬૮

- વિષયોથી જેની ઈન્દ્રિયો આર્ત છે તેને શીતળ એવું આત્મસુખ, આત્મતત્ત્વ ક્યાંથી પ્રતીતિમાં આવે ? - શ્રી રા.વ.પ. ૮૩૨
- વિષય વિકાર સહિત જે, રહ્યા મતિના યોગ; પરિજ્ઞામની વિષમતા, તેને યોગ અયોગ.
- ‘અંતિમ સંદેશ’ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

ભાવાર્થ : જે સાધકનું મન વિષય-વિકારમાં આસક્ત છે તો તેની બુદ્ધિ સ્થિર થતી નથી. અને

તેથી ગમે તેવી પ્રજ્ઞા પણ તત્ત્વપ્રાપ્તિ કરાવવામાં સફળ થતી નથી. વિષયોમાં આસક્ત જીવોને સંસારની જડ, વિનાશી, તુચ્છ વસ્તુઓમાં સારપણું - સુખબુદ્ધિ મનાઈ છે. તેથી મનના પરિજ્ઞામ વિષમ એટલે રાગદ્વેષવાળા અને ચંચળ થયા જ કરે છે. તેથી મનોયોગ મળવા છતાં સ્વરૂપપ્રાપ્તિ થઈ શકતી નથી.

- વિષયાશાવશાતીતો નિરારંભોડપરિગ્રહઃ ।

જ્ઞાનધ્યાનતપોરક્તઃ તપસ્વી સ પ્રશસ્યતે ॥

- શ્રી રનકરંડ શાવકાચાર ગા. ૧૦

શબ્દાર્થ : જે પાંચ ઈન્દ્રિયોના વિષયોની ઈચ્છાથી રહિત છે, આરંભ તથા પરિગ્રહ રહિત છે અને જ્ઞાન, ધ્યાન, તપરૂપી રત્નો સહિત છે તેવા તપસ્વી ગુરુ પ્રશંસનીય છે.

- વિષય વિકારે ન ઈન્દ્રિય જોડે,

તે ઈહાં પ્રત્યાહારો રે;

કેવળ જ્યોતિ તે તત્ત્વ પ્રકાશે,

શેષ ઉપાય અસારો રે.

- આઠ દિષ્ટિની સજજાય

‘આઠ દિષ્ટિની સજજાય’ એ આત્માની દર્શા માપવાનું થર્મોમીટર છે - એમ પરમકૃપાળુદેવે કહ્યું છે.

જે જીવ પાંચમી દિષ્ટિમાં આવે છે ત્યારે તેને શ્રી ગુરુનો સૂક્ષ્મબોધ પરિજ્ઞામ પામે છે તથા જગતના સર્વ પદાર્થો અસાર લાગે છે. આત્મા એક જ સારભૂત લાગે છે. તેનો ઉપયોગ ઈન્દ્રિયોના વિષયોથી પાછો વળે છે. તે દિષ્ટિનું પ્રત્યાહાર (સંયમ) નામનું અંગ છે. બાધ્ય વસ્તુનું માહાત્મ્ય ન હોવાથી ઈન્દ્રિયોથી સંભળાય, દેખાય, ચખાય, સુંધાય છતાં તેમાં ઉપયોગ લીન ન થાય. ઉપયોગ પોતાના આત્મસરૂપમાં જ લાગેલો રહે છે. એટલે

આત્મલક્ષ નિરંતર રહે છે. બહાર વ્યવહારમાં ચારિત્રમોહને વશ થઈને કાંઈ પ્રવર્તન કરવું પડે પણ તેનું માહાત્મ્ય નથી. પાંચેય ઈન્દ્રિયના વિષયભોગ-સાંસારિક સુખો આ દષ્ટિવાળા સાધકને અનિષ્ટ લાગે છે - દૃચ્યતા નથી.

- “અહો સમદાચિ આત્મા, કરે કુટુંબ પ્રતિપાળ, અંતર્ગત ન્યારો રહે (જેમ) ધાવ જિલાવે બાળ.”
- શ્રી બૃહદ્ આલોચના

આ પ્રમાણે સંયમી સાધક પાંચેય ઈન્દ્રિયો અને મનનો નિરોધ કરી સ્થિતપ્રજ્ઞ મહાત્મા બની જાય છે.

સંયમ વિશે મહાપુરુષોના વચનો

- નૃજનમનઃ ફલં સારં યદેદદ્ જ્ઞાન સેવનમ્, અનિગૂહીત વીર્યસ્ય સંયમસ્ય ચ ધારણં ।
- શ્રી સારસમુચ્ચ્ય
- સંયમના હેતુથી યોગ પ્રવર્તના,
સ્વરૂપલક્ષે જિનઆજ્ઞા આધીન જો;
તે પણ ક્ષણ ક્ષણ ઘટતી જાતી સ્થિતિમાં,
અંતે થાયે નિજ સ્વરૂપમાં લીન જો.
- શ્રીમદ્ રાજચંદ્
- સંયમ એટલે સમ + યમ. આત્માના લક્ષપૂર્વક જીવને નિયમબદ્ધ બનાવવો તે.
- વિષય-કષાયોથી આત્માનું રક્ષણ કરવું તેને સંયમ કહીએ. સંયમ દ્વારા જિતેન્દ્રિય બનાય છે.
- સંયમના બે પ્રકાર : (૧) વ્યવહાર સંયમ - બાધ્ય પ્રતાદિનું પાલન, (૨) નિશ્ચય સંયમ - વિશુદ્ધ ધ્યાનમાં પ્રવર્તન
- વીતરાગદર્શનમાં સંયમ બાર પ્રકારે પણ કહ્યો છે :

(૧) પ્રાણી સંયમ : ૧ સ્થાવર તથા ૫ પ્રકારના ત્રસ (હાલતા ચાલતા) જીવોની રક્ષા

(૨) ઈન્દ્રિય સંયમ : પાંચ ઈન્દ્રિયો તથા મન ઉપર વિજય.

બોધ

- આપણે શરીર અને ઈન્દ્રિયોને સેવક બનાવવા તથા તપ અને સંયમ દ્વારા ઈન્દ્રિયોને જીતવી.
- તત્ત્વજ્ઞાનરૂપી લગામ વડે ઈન્દ્રિયો અને મન ઉપર વિજય મેળવવો.
- જપ તપ સંયમ દોહિલો, ઔષધ કરવી જાન, સુખકારન પીછે ધનો, નિશ્ચય પદ નિવાણ.

॥ શ્રી સદ્ગુરુચરણાર્પણમસ્તુ ॥

• • •

હે પ્રભુ કચારે ?

- પૂર્ણિમાબેન શાહ

આ જગતની જંજાળોથી, પ્રભુ દૂર થાઉં હું ક્યારે ?
પ્રતિબંધોના બંધનોથી, પ્રભુ મુક્ત થાઉં હું ક્યારે ?
રાજપ્રભુના ચરણશરણમાં, નિત્ય રહું પ્રભુ હું ક્યારે ?
ગુરુદેવની દિવ્યદાસીના તેજ જીલું, પ્રભુ હું ક્યારે ?
સર્વ જીવને સમત્વમાવથી જોઈ શકું, પ્રભુ હું ક્યારે ?
રાગદ્રોષની નિભીડ ગ્રંથિને ભેદી શકું, પ્રભુ હું ક્યારે ?
અનંતકાળના અનંત દુઃખોને છેદી શકું, પ્રભુ હું ક્યારે ?
અનંત દુઃખી મુક્ત થઈને અનંત સુખ માણું, પ્રભુ હું ક્યારે ?
રત્નમયી રાજવાણીનું શ્રવણ કરું હું પ્રભુ ક્યારે ?
સદ્ગુરુદેવની પુનિત વાણીના ધૂંટ પીઉં હું પ્રભુ ક્યારે ?
એક જ આશ છે આ પામરની, પૂરી થશે પ્રભુ ક્યારે ?

કૃપાળુદેવની કૃપા જ્યારે વરસશે ત્યારે !

સદ્ગુરુદેવની કૃપા જ્યારે વરસશે ત્યારે !

શ્રી આનંદધન ચોવીશી

અશોકભાઈ પી. શાહ

૧૮ મા તીર્થકર

શ્રી અરનાથ જિન સ્તવન

ભૂમિકા : યોગીશ્વર આનંદધનજી સ્વર્ણ ઉચ્ચ કોટિના આત્માનુભવી મહાપુરુષ હતા, તેમ છતાં તીર્થકર પ્રભુ જેવા પૂર્ણ પદને પામવાની અત્યંત તીવ્ર અભિલાષા હોવાથી પ્રભુને એક પછી એક એવા પ્રશ્નો પૂછે છે કે જેનું સમાધાન મળતાં તેમની પૂર્ણપદની યાત્રા કોઈ રૂકાવટ વગર વાયુવેગે આગળ ધ્યે. તીર્થકર ભગવાન તો સર્વજ્ઞ, વીતરાળી અને હિતોપદેશક છે, તેથી પોતાના પ્રશ્નોનું નિરાકરણ એવા પૂર્ણ પરમાત્મા પાસેથી જ મળશે એવી અચળ શ્રદ્ધા હોવાથી તેઓ વિના સંકોચે બાળક જેવા બની સરળહદ્યે પ્રશ્નો પૂછે છે. પોતે આત્મજ્ઞાની અને વળી તેમાં પ્રભુ પ્રત્યેની અનન્ય ભક્તિ - આમ સોનામાં સુગંધ ભળતાં પ્રભુના ઉત્તરો પણ આનંદધનજીના પવિત્ર હદ્યમાંથી નીકળે છે અને સ્તવનરૂપે આવિભર્વ પામી આપણા જેવા પામર જીવોનું પણ અનાયાસે કલ્યાણ કરતાં જાય છે.

આનંદધનજીએ શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનને શાંતિ માટે પૂછ્યું, શ્રી કુંયુનાથ ભગવાન પાસે “મનંું કિમ હી ન બાજે”ની ફરિયાદ લઈને ગયા અને તેને વશ કરવાના ઉપાય વિશે પૂછ્યું. બજે પ્રશ્નોનું સુંદર સમાધાન પ્રભુ પાસેથી મળ્યું. પણ પછી સાધક જ્યારે સમ્યગ્રૂદ્ધનની નિકટ પહોંચી મનને જતી પારમાર્થિક શાંતિ મેળવવા કટિબદ્ધ થયો હોય ત્યારે ‘પદાર્થનો અનિષ્ટય’ જેવી ભૂલ ન રહેવી જોઈએ. યથાર્થ તત્ત્વનિષ્ટય વિના

આત્માનુભવ સુધી પહોંચી ન શકાય. ત્યારે પ્રભુના ઉપદેશેલા મૂળભૂત તત્ત્વજ્ઞાનનો તેને અત્યંત ખપ પડે છે. તેથી આનંદધનજી હવે આ સ્તવન દ્વારા ભક્તિભાવપૂર્વક શ્રી અરનાથ ભગવાનને તેમના સ્યાદ્વાદમય દિવ્ય તત્ત્વજ્ઞાનરૂપ ‘પરમ ધર્મ’ સમજાવવાની વિનંતી કરે છે અને શું બોધ મેળવે છે તેનું રસપાન કરીએ. સ્તવન નિશ્ચયનયની મુખ્યતાવાળું છે. તેથી એકાગ્રતાપૂર્વક ભગવાનના તત્ત્વજ્ઞાનને સમજું એ તો અપૂર્વ લાભ થાય તેવું છે.

ધર્મ પરમ અરનાથનો, કેમ જાણું ભગવંત રે; સ્વ પર સમય સમજાવીએ, મહિમાવંત મહંત રે.

- ધર્મ ૧

શબ્દાર્થ : શ્રી અરનાથ પ્રભુનો ધર્મ પરમ છે, સર્વોત્કૃષ્ટ છે. તેને હે ભગવંત ! હું કઈ રીતે જાણું, સમજું ? હે મહિમાવંત મહાપુરુષ, આપ મને સ્વસમય અને પરમસમયરૂપ આપનો ધર્મ કૃપા કરી સમજાવો. (સ્વપર સમય = સ્વસમય અને પરસમય; સ્વસમય = નિજ શુદ્ધાત્મસ્વરૂપ; પર સમય = પરદવ્યો તથા પરભાયો; મહિમાવંત = ઈન્દ્ર, નરેન્દ્ર આદિ વડે પૂજનીય; મહંત = મહાપુરુષ)

ભાવાર્થ : સ્તવનની શરૂઆતમાં જ આનંદધનજી અત્યંત પ્રયોજનભૂત પ્રશ્ન પૂછી લ્યે છે કે હે ભગવન્, આપના પરમ ધર્મને હું કઈ રીતે જાણું, સમજું અને પામું તે આપ કૃપા કરીને મને બતાવો, જેથી હું પણ ધર્મમય બનીને આપના જેવી જ પરમ શાંતિ અને આનંદનો અનુભવ કરું. હે અરનાથ ! આપનો ધર્મ એટલે સર્વ તીર્થકરોએ

પરફેલો ધર્મ તે ‘પરમ’ છે, સર્વોત્કૃષ્ટ છે એમાં કોઈ શંકાને સ્થાન નથી કારણકે તે પરમ ઐશ્વર્યવાન એવા નિજ આત્મસ્વરૂપની ઓળખાણ કરાવી, જીવોને સંસારના અનંત દુઃખોમાંથી મુક્તિનો અને શાશ્વત સુખની પ્રમિનો માર્ગ બતાવે છે. પરમ એટલા માટે છે કે તે ‘વીતરાગ વિજ્ઞાન’ છે. તેને નમસ્કાર કરતાં અરિહંતાદિ મહાન પદની પ્રાપ્તિ થાય છે. યથા -

‘મંગલમય મંગલકરણ, વીતરાગ વિજ્ઞાન,
નમો તાહિ જાતે ભયે, અરિહંતાદિ મહાન.’

પરમકૃપાળું શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી પત્રાંક-પ્રોપમાં આ પરમ ધર્મનું માહાત્મ્ય બતાવતાં કહે છે, “વીતરાગનો કહેલો પરમ શાંત રસમય ધર્મ પૂર્ણ સત્ય છે, એવો નિશ્ચય રાખવો... તેના જેવું જીવને સંસાર રોગ મટાડવાને બીજું કોઈ પૂર્ણ હિતકારી ઔષધ નથી, એવું વારંવાર ચિંતવન કરવું.” વળી, સત્પુરુષો દ્વારા એમ જીણવા મળ્યું છે કે આ પરમ ધર્મ સર્વ શાસ્ત્રના સારરૂપ બે શબ્દો ‘સ્વ-સમય’ અને ‘પર-સમય’ને સમજવામાં રહેલો છે. તો હે ઈન્દ્રાદિથી પૂજ્ય મહિમાવંત મહાપુરુષ, મને એ ‘સ્વ-પર સમય’નો મર્મ સમજવવાની ફૂપા કરો.

અહીં ‘સમય’ શબ્દનો તાત્ત્વિક અર્થ શાસ્ત્રોના આધારે સમજાએ જેથી આગળની ગાથાઓમાં આનંદઘનજીએ કરેલું વિશ્લેષણ સમજવામાં આપણાને સરળતા પડે.

‘સમય’ નો સામાન્ય અર્થ થાય છે, કાળ, ઘડી, પળ વગેરે. પરંતુ તેનો આધ્યાત્મિક અર્થ છે - ‘સમય’ એટલે આત્મા. તેથી આચાર્ય ભગવંત શ્રી કુંદુંદાચાર્યે શુદ્ધ આત્માનું સ્વરૂપ સમજવતા ગ્રંથનું નામ આપ્યું ‘સમયસાર’. તેની પ્રસિદ્ધ ટીકા ‘આત્મભ્યાતિ’માં આચાર્યશ્રી

અમૃતચંદ્રદેવ મંગળાચરણરૂપ કળશમાં જ કહે છે. “નમઃ સમયસારાય” તેના શ્લોકાર્થમાં અનુવાદક લખે છે : ‘સમય’ અર્થાત્ જીવ નામનો પદાર્થ અને તેમાં સારભૂત એવો દ્રવ્યકર્મ, ભાવકર્મ, નોકર્મ રહિત શુદ્ધ આત્મા તે ‘સમયસાર’. વળી, શ્રી અમૃતચંદ્રાચાર્ય સ્વયં બીજી ગાથાની ટીકામાં લખે છે : “જીવો નામ પદાર્થઃ સ સમયઃ, સમયત એકત્વેન યુગપજ્જાનાતિ ગચ્છતિ ચેતિ નિરુક્તેઃ” અર્થાત્ એક સાથે જ યુગપદ્ધપણે જાણવું તથા પરિણામન કરવું એ બે ક્રિયાઓ જે એકત્વપૂર્વક કરે છે એવો જીવ નામનો પદાર્થ તે સમય છે. ઉપરોક્ત કળશના ભાવાર્થમાં પંડિત શ્રી જગન્મોહનલાલ સિદ્ધાંતશાસ્ત્રી લખે છે : સમય = સમ + અય, ‘સમ’ અર્થાત્ અપને નિજ એક સ્વભાવકો લિએ હુએ; અયતે = જાતા હૈ, પરિવર્તિત હોતા હૈ, ઉસે સમય કહતે હૈ।

આવો સમય એટલે આત્મા બે પ્રકારે જોવા મળે છે - ‘સ્વ સમય’ અને ‘પર સમય’ - જેનું સ્વરૂપ હવે અરનાથ પ્રભુ આનંદઘનજીના માધ્યમથી સમજાવે છે.

શુદ્ધાતમ અનુભવ સદા, સ્વસમય એહ વિલાસ રે;
પરબરી છાંહડી જેહ પડે, તે પરસમય નિવાસ રે.

- ધર્મ૦ ૨

શબ્દાર્થ : જ્યાં સદાય શુદ્ધાત્માનો અનુભવ છે ત્યાં સ્વસમયનો વિલાસ છે અને જ્યાં પરદ્રવ્યો તથા પરભાવોની છાયા પડે છે ત્યાં પરસમયનો નિવાસ છે. (શુદ્ધાતમ = શુદ્ધ આત્મા; સ્વસમય = નિજાત્મા; વિલાસ = તેમાં મોજ કરવી, પોતાની વસ્તુને માણવી, વિસ્તાર થવો; પરબરી છાંહડી = આત્માથી જુદા પર દ્રવ્યો ને પરભાવોની છાયા; જેહ પડે = જ્યાં પડે છે; પરસમય = નિજાત્માથી ભિન્ન પરદ્રવ્યો અને પરભાવો)

ભાવાર્થ : જ્યાં શુદ્ધ આત્માનો અનુભવ નિરંતર વર્તે છે, ત્યાં આત્માના અનંત ગુણો પણ શુદ્ધરૂપે પરિણમે છે. પોતાના અનંત ગુણોરૂપ ઐશ્વર્યમાં રમણતા કરતો, વિહરતો એવો તે શુદ્ધાત્મા સ્વરૂપાનંદની મોજ માણે છે, એ જ એનો સ્વસમયનો વિલાસ છે. સ્વરૂપનો અનુભવ થતાંવેત “સર્વ ગુણાંશ તે સમ્યકૃત્વ” એ ન્યાયે તે શુદ્ધાત્મા સમ્યગ્રદર્શન - જ્ઞાન - ચારિત્ર, વીર્ય, સુખ આદિ અનેક ગુણોના પોતાના પરિવારમાં વિલાસ કરતો મોજ કરે છે. ઉપાધ્યાય શ્રી યશોવિજ્યજી “ચિંદાનંદકી મોજ મચી હૈ” કહીને પોતાના આ સ્વસમય વિલાસનું બયાન કરે છે, તો શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય પોતાના આત્મવૈભવરૂપ સ્વસમય-વિલાસને (શ્રી સમયસાર ગાથા - પાંચની ‘આત્મજ્યાતિ’ ટીકા દ્વારા) “સુંદર જે આનંદ તેની છાપવાળું પ્રચૂર સ્વસંવેદન” કહે છે. વિલાસનો બીજો અર્થ છે - વિસ્તાર અથવા ફેલાવો - તે અર્થમાં શુદ્ધાત્મા તેના શુદ્ધ ગુણો અને તેની પર્યાયોમાં ફેલાયેલો છે, એ તેનો ‘સ્વસમય વિલાસ’ છે. પરમકૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર ‘શ્રી આત્મસિદ્ધિ’માં કહે છે, “શુદ્ધ, બુદ્ધ, ચૈતન્યધન, સ્વયંજ્યોતિ, સુખધામ” આ પણ ‘સ્વસમય’ રૂપ આત્માનો વિલાસ છે.

આનાથી ઊલટું, “પરબરી છાંહડી જેહ પડે” પોતાના સ્વભાવથી તદન પર, જુદા એવા પરદ્રવ્યોની અને પરભાવોની, વિભાવની છાયા જ્યાં પડે છે એવો અશુદ્ધ આત્મા તે પરસમયનું નિવાસસ્થાન છે એમ આનંદધનજી કહે છે. છાંહડી એટલે છાયા એટલા માટે કહું કે તે વિભાવો આત્માનું મૂળ સ્વરૂપ નથી પણ માત્ર તેની છાયા છે. દ્રવ્યદાસીએ સ્વભાવથી આત્મા શુદ્ધ હોવા છતાં અજ્ઞાન અને મોહને વશ થઈ બાંતિગતપણે

પરપદાર્થોમાં ઈષાનિષ કલ્પના કરી રમણતા કરે છે. પરિણામે રાગ, દ્રેષ, કામ, કોધ, લોભ, મોહ, મદ, મસ્તર આદિ અનેકાનેક સ્વભાવથી વિપરીત પરભાવોની છાયા તે આત્મામાં પડતાં તે બંધનમાં પડી સંસારમાં રખે છે. જીવની આ માત્ર બાંતિ અને સ્વખ જેવી કલ્પના હોવાથી આનંદધનજી તેને પરભાવરૂપ ‘છાયા’ કહે છે. અને આવા ‘પર’માં જ રાયતા અશુદ્ધ આત્માને ‘પરસમય’નું નિવાસસ્થાન કહે છે.

(“પરબરી છાંહડી”નો અર્થ શ્રી જ્ઞાનસાગરજીનું ‘બાલાવબોધ’માં એ રીતે કર્યો છે કે : પર = બીજું, બરી = કથન, છાંહડી = છાયા. વીતરાગ પ્રરૂપિત અનેકાંત સ્યાદ્વાદ બોધથી વિપરીત બીજા દર્શનોમાં જે આત્મ અનુભવથી વિશુદ્ધ ‘કથન’ની છાયા પડે છે તે પરસમય છે.)

ટૂકમાં, સ્વસમય એટલે નિર્વિકલ્પ સમાધિમાં રમણતા કરતો શુદ્ધ આત્મા અને તેનાથી પર, તદન ભિન્ન એવા સ્ત્રી, પુત્ર, ધન, સંપત્તિ આદિ અભદ્ર નોકર્મ, શરીર-ઈન્દ્રિયોરૂપ બદ્ધ નોકર્મ, કોધાદિ અશુભ ભાવકર્મ, એટલું જ નહિ પણ નિર્વિકલ્પ થવા પહેલાના વિકલ્પાત્મક અત્યંત સાત્ત્વિક શુભ ભાવ - આ સર્વ પરદ્રવ્ય અને પરભાવમાં રહેતો આત્મા ‘પરસમય’ છે.

“શુદ્ધાત્મ અનુભવ સદા” તો અરિહંત અને સિદ્ધ પરમાત્માને છે, તેથી તેઓ પૂર્ણરૂપે સ્વસમય થયા છે અને સ્વસમયનો વિલાસ ભોગવે છે. તે સિવાયના છભસ્થ જ્ઞાનીપુરુષોએ મોહનીયનો ક્ષય, ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ કર્યો હોવાથી લભ્યાત્મક અનુભૂતિની અપેક્ષા તેમને આત્મજ્ઞાન તો નિરંતર વર્તે છે. તે અપેક્ષાએ તે સત્પુરુષો પણ સ્વસમય રૂપ છે. અથવા તો નિર્વિકલ્પ અનુભવ વખતે તેઓ સ્વસમય અને

તેમાંથી બહાર આવતાં ઉપયોગ પરસન્મુખ થાય ત્યારે પરસમયરૂપ છે. અજ્ઞાની સંસારી જીવો તો એકાંત પરસમય રૂપ જ છે.

આનંદધનજીએ અહીં જે ‘સ્વસમય’ અને ‘પરસમય’ની વાત કરી છે તેને મળતી આવતી વાત આચાર્ય ભગવંત શ્રી કુંદકુંદાચાર્યે ‘શ્રી સમયસાર ગાથા-૨’ માં કરી છે. તેનો ઉલ્લેખ કર્યા વગર રહી શકાય એવું નથી. આચાર્યશ્રી ફરમાવે છે,

જીવ ચારિત-દર્શન-જ્ઞાનસ્થિત સ્વસમય નિશ્ચય જીણવો;
સ્થિત કર્મપુદ્ગલના પ્રદેશો પરસમય જીવ જીણવો.

(ગુજરાતી પદ્ધાનુવાદ - શ્રી હિ. જે. શાહ)

તેની શ્રી અમૃતયંત્રાચાર્યની ટીકાનો અનુવાદ ટૂંકમાં આ પ્રમાણે આપ્યો છે કે : “જ્યારે આ જીવ, ભેદજ્ઞાન જ્યોતિનો ઉદ્ય થવાથી સર્વ પરદવ્યોથી ધૂટી આત્મતત્ત્વ સાથે એકત્વગતપણે વર્તે છે ત્યારે દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રમાં સ્થિત હોવાથી સ્વને એકત્વપૂર્વક જીણતો તથા સ્વ-રૂપે એકત્વપૂર્વક

પરિણમતો એવો તે ‘સ્વસમય’ એમ પ્રતીતરૂપ કરવામાં આવે છે, પણ જ્યારે તે આત્મતત્ત્વથી ધૂટી પરદવ્યના નિમિત્તથી ઉત્પત્ત મોહરાગદેખાદિ ભાવો સાથે એકપણું માનીને વર્તે છે ત્યારે પુદ્ગલકર્મના પ્રદેશોમાં સ્થિત હોવાથી પરને એકત્વપૂર્વક જીણતો તથા પરરૂપે એકત્વપૂર્વક પરિણમતો એવો તે ‘પરસમય’ એમ પ્રતીતરૂપ કરવામાં આવે છે.”

વિસ્તારભયથી ટીકાનો અર્થ અહીં ટૂંકાવીને લખ્યો છે. વિશેષ અત્યાસ માટે ‘સમયસાર’ ગાથા-૨, ‘પ્રવચનસાર’ ગાથા-૮૪ (સોનગઢ પ્રકાશન) તેમજ ‘સમયસાર કળશ-૧’ની ટીકાઓ અને ભાવાર્થનું અવલોકન કરવું. પ્રયોજન તો એ જ છે કે આપણે રાગદેખઅજ્ઞાનરૂપ ‘પરસમય’ બનતાં અટકીને સ્વભાવ તરફ વળીને ‘સ્વસમય’ બનીએ.

તે માટે જે તત્ત્વદિષ્ટ જોઈએ તે આનંદધનજી આગળની ગાથાઓમાં આપવાના છે. તે યથાવસરે જોઈશું. (કુમશઃ)

વાચકના પ્રતિભાવ

‘સ હિતસ્ય ભાવમ् ઇતિ સાહિત્યમ् ।’ ઉક્તિને સાર્થક કરતું ‘દિવ્યધ્વનિ’ સામયિક હું ઈ.સ. ૧૯૮૨ થી ખંભાત નગરેથી વાંચું છું. સામાજિક પ્રગતિની સાથે સાથે આત્મિક ભાવવાળી... નિષ્પક્ષ... માહિતીપ્રદ... નાવીન્યસભર... ચિત્રાત્મક સુંદરતામય અને વ્યાકરણની જાગૃતિ ધરાવતું ‘માઈલસ્ટોન’ છે. સંસ્થાના સમાચારો, વૈરાગ્ય સમાચાર, ધર્મબોધ પમાડતા પદો, બાળવિભાગ, આધ્યાત્મિક જ્ઞાનપ્રકાશ આપનારાં લેખો, વચ્ચનામૃતની અમીટ નજર તથા પરમ પૂજ્ય શ્રીમદ્ રાજયંત્રજ્ઞના ભવસાગરથી તારનાર વચ્ચનામૃતોનું સાન્નિધ્ય આત્માને શુદ્ધ બનાવે છે. આ માટે પૂજ્યપાદ શ્રી આત્માનંદજી તથા સંપાદક શ્રી મિતેશભાઈ એ. શાહને કોટિશ: અભિનંદન....

ધન્યવાદ... નમસ્કાર... - રોહિતકુમાર ભાનુપ્રસાદ જોશી (ખંભાતવાળા)

વર્તમાનમાં સમતા અને સંતોષ, જીવનમાં શાંતિ, મરણ વખતે સમાધિ, પરલોકમાં સદગતિ.

સાધમાંઓ પ્રત્યે વાત્સલ્ય ન હોવું તથા ઈર્ષાર્ભાવ કરવો તે.

(૮) અપ્રભાવના દોષ : સામર્થ્ય હોવા છતાં પણ ધર્મની પ્રભાવના કરવી નહીં તથા પોતાના અસત્યાદિ વ્યવહારથી ધર્મની અપ્રભાવના કરવી તે.

આઠ મદ

મદ એટલે અભિમાન. નિભન્નલિખિત આઠ મદ જેમનામાં ન્યૂનાધિક રૂપથી જોવામાં આવે છે તે સમ્યક્કદર્શનને પાત્ર થઈ શકતા નથી. સમ્યક્કદર્શિ જીવ આ આઠ મદોથી પોતાની કક્ષા અનુસાર રહિત હોય છે. અહીં કક્ષા અનુસારનો અર્થ છે ચોથા-પાંચમાં ગુણસ્થાનમાં આ મદ શ્રદ્ધા અપેક્ષાએ અર્થાત્ અભિગ્રાયમાં સમામ થઈ જાય છે પરંતુ ચારિત્રમોહના રૂપમાં રહે છે. ૬-૭માં ગુણસ્થાનમાં તેમનો લગભગ નાશ થઈ જાય છે. શ્રેણીમાં તેમનો સર્વથા નાશ થઈ જાય છે.

(૧) જ્ઞાનમદ : પ્રામ કરેલ શાસ્ત્રજ્ઞાનનું અભિમાન કરવું અને અન્ય વિદ્ઘાન જ્ઞાનીપુરુષોને પોતાનાથી તુચ્છ સમજવાં. જ્ઞાનનો અહંકાર ધીરે ધીરે જ્ઞાનને ખાઈ જાય છે તથા લોકમાં તે નિંદાને પાત્ર બની જાય છે. જ્ઞાનનું અભિમાન કરવાથી અપયશનામકીર્તિ નામકર્મનો બંધ થાય છે.

(૨) પૂજામદ : પોતાની પ્રતિભા અથવા સાધુવેશ અથવા વિદ્ઘતા આદિ જોઈને લોકો દ્વારા માન-પ્રતિજ્ઞા, પૂજા, સ્તુતિ આદિ કરવાથી અંદરમાં અભિમાન પેદા થવું કે મારા જેવું કોઈ નથી. હું તો ભગવાન જેવો થઈ ગયો હું ઈત્યાદિ પૂજા મદ છે.

(૩) કુળમદ : પોતાના પિતા તરફથી પ્રામ થયેલ શ્રેષ્ઠ કુળનું

અભિમાન કરવું કુળમદ કહેવાય છે.

(૪) જાતિમદ : પોતાની માતાના પિતા તરફથી પ્રામ થયેલ શ્રેષ્ઠ કુળનું અભિમાન કરવું જાતિમદ છે.

(૫) બળમદ : પ્રામ થયેલ શારીરિક, માનસિક કે વાચિક શક્તિ પર અભિમાન કરવું બળમદ છે.

(૬) રિદ્ધિમદ : પ્રામ થયેલ રિદ્ધિ અથવા સંપત્તિનું અભિમાન કરવું રિદ્ધિ મદ છે.

(૭) તપમદ : પોતે કરેલી તપસ્યાનું અભિમાન કરવું તે તપમદ છે.

(૮) શરીરમદ : પ્રામ થયેલા શરીરની સુંદરતાનું અભિમાન કરવું શરીરમદ છે.

ઉપરોક્ત મદોને આપણા જીવનમાંથી તિલાંજલિ આપવી તે જ આને જાણવાનું ફળ છે.

સમ્યગ્ગુર્દ્શનિના હ અનાયતન દોષ અને ઉ મૂઢતાના દોષનું વિશ્લેષણ આવતા અંકમાં જોઈશું.

(કમશઃ)

પ્રભુમહિમા

રચયિતા : બા.બ્ર.અલકાબેન

વીતરાગી છવિ પ્રભુ દેખ તેરી, મન મેં હૈ નિરાકુલતા આઈ, દુઃખ દ્વારા દુવિધા સારી ટળી, અદ્ભુત શાંતિ હૈ ઉર છાઈ.(૨) તેરે દર્શ કી અનુપમ મહિમા કા, જબ તક ના સાર સમજ પાયા, તબ તક વિષયોं કા વિષ પીકર, રાગાદિક દુઃખ અનંત સહા. પારિચય પાકર તેરે વૈભવ કા નિજ વैભવ કી મહિમા આઈ. હે સહજ શુદ્ધ આનંદરૂપ, ત્રૈલોક્ય તિલક સિદ્ધેશ વિભુ, નિર્દોષ નિરામય નિષ્ઠલંક, શુદ્ધાત્મ જ્ઞાન પૂર્ણોશ પ્રભુ, અબ પાકે શરણ તેરે ચરણોં કી ડર સે વ્યાકુલતા સહજ મિટી. એક અરજ યહી પ્રભુ ચરણોં મેં, શરણાગત કા યે માન રહે, જબ તક ના શાશ્વત નિધિ પાઉં, ઉર મેં તેરા હી ધ્યાન રહે.

ધર્મનું મૂળ - વિનય

ભાનુબેન ધરમદાસ શાહ

‘વિનય’ શબ્દ વિનમ્રતા, નરમાશ, મૂદૃતા વગેરે ભીતરના, માંદ્વલાના અંતરિક ભાવો બતાવે છે. સ્વભાવથી નરમ માણસ કરુણા, દયા, સહાનુભૂતિ, અનુંંપા, હમદર્દી - બધા જ ભાવ બતાવી શકે, કારણકે તે પ્રકૃતિથી કોમળ છે, ઝજુ છે, કૂણો છે.

અન્ય ભીતરી ભાવોની જેમ વિનય પણ એક અંતરનો ઉત્તમ અને ઉમદા ભાવ છે. આ ભાવ જેનામાં છે તે પોતાનાથી મોટી ઉમરના માબાપ સહિતના તમામ વડીલો, ગુરુજનો, શાનીઓ, વિદ્ધાનો, શ્રમજા-શ્રમણીઓ, સંતો, પ્રભુની પ્રતિમાજી વગેરે સૌને આદરભાવથી પ્રણામ કરે છે, વિનય દર્શાવે છે.

પ્રણામ કરવાની એટલે કે વિનય દાખવવાની દરેકની રીત અલગ હોય છે. કોઈ માત્ર બે હાથ જોડીને થોડા દૂર ઊભા રહીને, તો કોઈ વડીલોના પગમાં પડીને ચરણસ્પર્શ કરીને, કોઈ માત્ર ગોઠણ સુધી નમીને, પ્રતિમાજી અને સાધુસંતોને સાણાંગ દઉવત્ત અથવા પંચાંગ નમાવીને, પોતાના સ્વજનો કે જેને તે આદરણીય, માનનીય, શ્રદ્ધેય, પૂજનીય, નમનીય માને છે તેઓને પણ લળીલળીને નમન કરીને વિનય બતાવે છે. કૂણી પ્રકૃતિવાળા વિદ્યાર્થીઓ અત્યંત વિનયશીલતાથી ગુરુની પાસે એકદમ નીચા નમીને પગના અંગૂઠા પકડીને પોતાની જાતને ધન્ય માને છે. વિનયમાં સામી વ્યક્તિ પ્રત્યે અત્યંત ઉપકારી ભાવ આવી જાય છે અને સહજતાથી વંદન દ્વારા વિનય દર્શાવાય છે.

“વિનય એટલે પૂજ્ય તમામ વ્યક્તિઓ પ્રત્યે અંતરમાંથી ઉદ્ભવતો આદરનો ભાવ, સન્માનનો ભાવ, અહોભાવ ઉપકૃત ભાવ.”

વિનય એટલે આત્માનો સ્વાભાવિક, સહજ, વિના પ્રયત્ને અંતરમાંથી ઉદ્ઘગમ પામતો, સામી વ્યક્તિ પર છાપ પાડતો, પ્રભાવિત કરતો ઉત્કૃષ્ટ ભાવ.

વિનય અને માન પરસ્પર વિરોધી ભાવ છે. અભિમાની, અહંકારી, ગર્વિષ્ટ, ધમંતી માણસ કોઈને નમતો નથી, વગર બોલાવ્યે બોલતો નથી, વગર પૂછ્યે જવાબ આપતો નથી. આવા માણસને સામેથી જો આપણે ગરજ હોય તો બોલાવવો પડે છે. અહંકારનો ભાર તેના દિલદિમાગમાં એટલો બધો ભરપૂર હોય છે કે તે અક્કડ જ રહે છે. કોઈને નમતો નથી, આદરભાવ આપતો નથી. વિનય ગુણથી વિરુદ્ધ ગુમાનભાવને તે વધુ મહત્વ આપે છે. “નમ્યા તે સૌને ગમ્યા, ભગવાનને પણ ગમ્યા” પણ તેને નમવામાં રસ નથી, તો પછી ગમવાની વાત આવે જ ક્યાંથી ? તે પોતાના અહમુને બરાબર પોષે છે, પંપાળે છે અને આવો આત્મભાવથી વિરુદ્ધનો ભાવ તેની રંગેરંગમાં રમ્યા કરે છે. આ ભાવ તેનામાં એટલો સહજ થઈ ગયો હોય છે કે આના કોઈક દિવસ વિપરીત પરિણામ આવશે, પશ્ચાત્તાપ કરવો પડશે, તેનું અહિત થશે, તે એકલો પડી જશે, સમાજના માણસો તેને અહંકારી - તોછડો - સ્વચ્છંદી તરીકે તેની ઓળખ ઊભી કરશે, જરૂર વગર કોઈ બાલોવશે નહીં, સામું પણ નહીં જુએ તેનો તેને ઘ્યાલ આવતો નથી. તેથી વિનયશીલતા સમાજની પ્રત્યેક વ્યક્તિમાં ભારોભાર હોવી જ જોઈએ. આ અત્યંત જરૂરી સદ્ગુણ છે.

વિનય ગુણને નષ્ટ કરનારા ગુમાનના આઠ પ્રકાર છે તેને સમજીને પછી સંદર્ભ ત્યાગી દેવા જોઈએ.

વિનય ગુણને લીધે શાખ, પ્રતિજ્ઞા, આબરૂમાં વધારો થાય છે, સૌના માટે વિશ્વસનીય બની શકાય છે. વિનયથી વ્યક્તિની કદર થાય છે, ઉત્ત્રતિ થાય છે, યશ વધે છે અને ધર્મની બાબતોમાં જુવાળ, ઉભરાટ આવે છે. ● આપણાથી વધુ જે વિનય બતાવવામાં ચાડિયાતા છે, આ સદ્ગુણ જેનામાં વ્યાપેલો છે તેને આપણે પ્રેમથી નમવું જોઈએ. સમદાચિથી સૌનો વિનય કરવો જોઈએ. ● આંબો કેરીથી લૂમજૂમ થાય અને વધુ ને વધુ ભોંય ભણી વળતો થાય, તેમ જેનામાં વિનયગુણ છે તેણે દિન-પ્રતિદિન વધુ નમવું જોઈએ. વિનય, નમ્રતામાં વૃદ્ધિ કરવી જોઈએ. ● કોઈપણ સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ સમયે અહંકારનો ભાવ ન આવવો જોઈએ, નહિતર આપણી સફળતા નકામી જાય છે. શ્રીમદ્ભ્રગુણ કહે છે કે “રજકણ કે રિદ્ધિ વૈમાનિક દેવની, સર્વે માન્યા પુદ્ધગલ એક સ્વભાવ જો.” જે કંઈ મળે તે સર્વ પુદ્ધગલ સમાન છે અને જે ક્ષણજીવી છે તેના પ્રત્યે અભિમાન શું ? વિનય જ માત્ર બતાવવો જોઈએ. ● “વિદ્યા વિનયેન શોભતે,” “વિદ્યા વિહીન નર પશુ” આ રીતે સાક્ષર વ્યક્તિમાં વિનય ગુણ ભારોભાર હોવો જોઈએ. ● શહેરના, ગ્રામીણ, શિક્ષિત, અર્ધદંધ, અશિક્ષિતા, ધનવાન, ગરીબ પ્રત્યે યથાયોગ્ય વિનયભાવ દર્શાવવો જોઈએ. ● શાળામાં ભણતા તમામ વિદ્યાર્થીઓને વિનયગુણનું શિક્ષણ તેના અભ્યાસક્રમ કરતાંય વધુ મહત્વનું હોવું જોઈએ. કોલેજના શિક્ષાર્થીઓ થોડા સ્વચ્છફી થઈ જાય છે અને કોલેજમાં મનસ્વી વર્તન કરતાં અચ્યકાતા નથી. તેથી સૌ પ્રથમ શિક્ષક અને પ્રાધ્યાપક બજેની જવાબદારી વિનય, વિવેક, નમ્રતા વગેરેની બાબતમાં આદર્શ હોવી જોઈએ; જેથી વિદ્યાર્થીઓ પણ પોતાના ગુરુની જેમ (અનુકરણ) આદર્શ વર્તન કરે અને આ સદ્ગુણના ઊંડા મૂળ પોતાના મગજમાં રોપે. આપણા દેશનું ભવિષ્ય આપણા વિદ્યાર્થીઓ, યુવાવર્ગ છે. તેથી આ ગુણ અને તેનું મહત્વ જો તેને બરાબર લાગ્યું હશે તો પરિવાર, સમાજ, દેશ વગેરેને તેના ઉમદા ફળ

ચાખવા મળશે. ● જો કોઈને અન્યાય થયો હોય તો અન્યાયકર્તા સાથે પણ ઝઘડવાના ઊંચા અવાજથી, કટુતાથી બોલવું જોઈએ નહીં પણ અન્યાયનો સામનો પણ ધીમા અવાજથી, વિનયથી કરવો જોઈએ; જેથી ઝઘડો મહાભારતનું સ્વરૂપ ન લે. વિનયપૂર્ણ વ્યવહાર સામા માણસને જલદી અભિભૂત કરે છે અને શાંત થઈ જાય છે. ● સાધુ સંતોષે પણ વિદ્યાર્થીઓની શિબિર યોજને તેઓને વિનયની અગત્ય, ઉપયોગિતા સુંદર, સચોટ રીતે સમજાવવી જોઈએ અને તેવું આચરણ પોતેય કરે અને શિબિરાર્થીઓને પણ કરાવે. સમાજ પ્રત્યે શીખવનારની ફરજ છે, કર્તવ્ય છે, તેમાં ચૂક ન આવવી જોઈએ.

આનંદ શ્રાવકને અમુક પ્રમાણમાં અવધિજ્ઞાન હતું. પણ ગૌતમ ગુરુને એમાં શંકા લાગી. ભગવાન મહાવીરને પૂછ્યું તો તેમણે કહ્યું કે શ્રાવકજી સાચા છે. તમારે તેમની માફી માગવી જોઈએ. ગૌતમગુરુ તરત જ આનંદ શ્રાવક પાસે ગયા અને તેમની માફી માગી. આ દશાંત અતિ વિનમ્રતા અને ઉચ્ચ વિનયશીલતાનું છે. અતિ વિદ્વાન અને બહુસૂરી હોવા છતાં ગૌતમે માફી માગી. ‘આત્મસિદ્ધિ’માં પણ વિનયની વાત શ્રીમદ્ભ્રગુણએ સરસ રીતે કહી છે, “જે સદ્ગુરુ ઉપદેશથી, પાભ્યો કેવળજ્ઞાન; ગુરુ રહ્યા છબસ્થ પણ, વિનય કરે ભગવાન. એવો માર્ગ વિનય તણો, ભાખ્યો શ્રી વીતરાગ; મૂળ હેતુ એ માર્ગનો, સમજે કોઈ સુભાગ્ય.”

ગુરુ પહેલા શિષ્યને કેવળજ્ઞાન થાય તો પણ શિષ્ય અત્યંત વિનયથી ગુરુને પ્રણામ કરે છે ! આપણા વીતરાગી દેવોએ ધર્મનું મૂળ વિનયને બતાવો છે. પણ આ વાત કોઈ શ્રી સોભાગભાઈ જેવા વીરલા જ અપનાવી શકે, દરેકનું ગંજું નથી.

સંક્ષેપમાં, વિનયધારી વ્યક્તિ સૌને વહાલી લાગે છે. આપણે પણ તેવા થઈએ એવી અંતરની ભાવના.

ગુણાચિંતન અને દોષવર્જન

બેમલતાલેન રશ્મિકાંત શાહ (યુ.એસ.એ.)

શ્રી વીતરાગ પરમાત્મા અનંતગુણોના ભંડાર છે. આપણો સૌ જીવો છિન્નસ્થ અવસ્થામાં છીએ તેથી આપણામાં ગુણ અને દોષ બંને રહેલા છે. આત્માને પરમાત્મા બનાવવા માટે ગુણોની આવશ્યકતા અને દોષોનો ત્યાગ જરૂરી છે. તે માટે આપણો આપણા ઘરથી જ શરૂઆત કરવાની છે. આપણી નજીકના સ્વજનો, કુટુંબીજનો, મિત્રો, પડોશીઓ સાથેનો આપણો વ્યવહાર કલેશરહિત હશે તો જ શાંતિનો અનુભવ થાય છે. આપણા સૌના અનુભવની વાત છે કે જો કોઈ આપણી પ્રશંસા કરે તો તેમના માટે આપણને સારા ‘ભાવ’ થાય છે. તે આપણને પ્રિય લાગે છે. જ્યારે કોઈ આપણી ભૂલ બતાવે કે નિંદા કરે તો તેમને માટે આપણને દુર્ભાવ થાય છે. તે આપણને અમિય લાગે છે. જો ગુણ તરફ દાખિ હશે તો સ્વ અને પર બજેને લાભ થાય છે. જ્યારે દોષદાખિ હશે તો સ્વ અને પર બંનેનું અહિત થાય છે. તેના મૂળમાં વિચારીશું તો જ્યાલ આવશે કે જ્યારે આપણો કોઈના ગુણ કે દોષ તરફ દાખિ કરીએ છીએ ત્યારે આપણું ચિત્ત તે પ્રમાણે કોઈના ગુણ કે દોષથી પ્રભાવિત થાય છે અને તેની અસર આપણા માનસપટ પર થતાં તે પ્રમાણે આપણું વર્તન થાય છે. ગુણદાખિથી આપણામાં ગુણોનો વિકાસ થાય છે. દોષદાખિથી આપણામાં દોષોનો વિકાસ થાય છે. તેથી સ્વ-પરના હિતને અનુલક્ષીને ગુણનું ચિત્તન અને દોષોનો ત્યાગ કરવો. દોષ જોવાં જ હોય તો તે આપણામાં જોવાં, જેથી આપણો તેને દૂર કરવા પુરુષાર્થ કરી શકીએ.

સામાન્ય રીતે આપણામાં બે દાખિ હોય છે.
(૧) ઓધદાખિ (૨) યોગદાખિ. ઓધદાખિને કારણે રાગદ્વેષ થાય છે, મારા-તારાના ભાવ થાય છે, જીવ

આગ્રહી બની જાય છે, ભૌતિક પદાર્થોની ઈચ્છા થાય છે. તે મળે તો રાગ થાય, ન મળે તો કોષ થાય છે. જ્યારે યોગદાખિથી જીવને રાગદ્વેષના ભાવ થતા નથી. વિવેકદાખિ કેળવાય છે. જીવ આગ્રહી નથી બનતો. ગુણ તરફ દાખિ રહે છે. તેથી યોગદાખિ કેળવવા જેવી છે.

‘અહિસા પરમો ધર્મ’ એ વીતરાગ પરમાત્માથી મળેલો ધર્મ છે. અહિસાનું મૂળ મૈત્રી, પ્રમોદ, કરુણા અને માધ્યસ્થ-આ ચાર ભાવનાઓમાં રહેલું છે. જો આપણામાં ગુણોનો વિકાસ કરવો હશે તો અહિસાનું પાલન અત્યંત જરૂરી છે અને તેના પાલન માટે ચાર ભાવનાઓનું વારંવાર ચિંતન અને આચરણ જરૂરી છે. જૈનધર્મનો પાયો અનેકાન્તદાખિ છે. કોઈપણ પદાર્થ કે બાબતને શક્ય હોય તેટલી વધુમાં વધુ બાજુએથી જોવી, વધુમાં વધુ માર્મિક રીતે વિચારણા કરવી અને નિર્ણય લેવાથી સત્યને પામી શકાય છે. આ રીતે જોવાની દાખિને અનેકાંતવાદ કહે છે. તેને કારણે સ્વ-પરને કલેશ થતો નથી. જીવનની મોટાભાગની સમસ્યાઓ હલ થઈ શકે છે. બીજાનો આશય, બીજાનો મત સમજી શકાય છે. અહિસા અને અનેકાંતદાખિથી જ મહાત્મા ગાંધીજીએ બ્રિટિશ સત્તામાંથી ભારતદેશને મુક્ત કરાવ્યો છે. પૂ. ગાંધીજીએ અહિસા, સત્ય, અચૌર્ય, અપરિગ્રહ, બ્રહ્મચર્ય અને અનેકાંતવાદને પોતાના જીવનમાં ઉતાર્યા હતા. હિન્દુ, વૈશ્ય, બ્રાહ્મણ, શીખ, ઈસાઈ સર્વને મનુષ્ય તરીકે સમાન ગણ્યા હતા. આપણે પણ મળેલા જૈન ધર્મને આપણા જીવનમાં - વિચાર, વાણી અને વર્તનમાં ઉતારીને આપણો વ્યવહાર કરીએ તો આપણામાં ગુણોનો વિકાસ થશે. મૈત્રી આદિ ચાર ભાવના અને બીજી

અનિત્યાદિ બાર ભાવનાઓનું ચિંતન, મનન કરવાથી આપણામાં ગુણોનો વિકાસ થાય છે. જીવનમાં શાંતિનો અનુભવ થાય છે.

ગુણો અનંત છે. સામાન્ય રીતે બે પ્રકાર છે : (૧) લૌકિક ગુણો (૨) લોકોત્તર ગુણો.

લૌકિકગુણ : જ્યારે આપણે લોકો સાથે વ્યવહાર કરીએ ત્યારે જે ઉચિત હોય તેનો ખ્યાલ રાખીને વ્યવહાર કરીએ, વાણી, વર્તન કરીએ તેવા ગુણો જેમાં દયા, દાન, નીતિ, સદાચાર, નમૃતા, લજજા, કુલીનતા, દાક્ષિણ્યતા, સંતોષ આદિ છે. આ ગુણોથી જીવનો આ ભવ સુધરે છે. જીવે ત્યાં સુધી લોકો તેમના આ ગુણોની પ્રશંસા કરે છે. **લોકોત્તર ગુણો :** લૌકિકગુણોથી જ લોકોત્તર ગુણોનો વિકાસ થાય છે અને લોકોત્તર ગુણોથી મનન, ચિંતન, ધ્યાન આદિ આધ્યાત્મિક વિકાસ થાય છે. લોકોત્તરગુણમાં વિનય, વિવેક, કખાયમંદતા, સમતા, સરળતા, સ્વચ્છંદત્યાગ, વૈરાગ્ય, સાક્ષીભાવ, અલ્યપરિચહ્યપણું, વૈયાવચ્ચ, દાન, ઉદારતા, ઉદાસીનપણું, અનાસક્તિપણું વગેરે આવે છે. આ ગુણો જે વ્યક્તિમાં હોય તેનો આત્મા જ તેનો સાક્ષી હોય છે. કેટલીકવાર બહારનું વર્તન આ ગુણોવાળું હોય પણ અંદરથી દંભ રાખીને વર્તન કરે તો ખ્યાલ ન પડા આવે. તેથી આપણે જાગૃત રહેવું કે મારામાં દંભ, કપટ, માયા તો નથીને ? દાન ગુણ લૌકિક અને લોકોત્તર બંને ગુણોમાં આવે છે. દાનના પાંચ પ્રકાર છે; જેમાં અભયદાન અને સુપાત્રદાન એ લોકોત્તર ગુણમાં આવે છે. જ્યારે ઉચિત દાન, અનુકૂળપાદાન અને કીર્તિદાન એ લૌકિકગુણોમાં આવે છે. વૈયાવચ્ચ (સેવા)નો ગુણ એ અપ્રતિપાતિ છે એટલે કે એક વાર જો કેળવાયો હોય તો ભવાંતરમાં પણ જીવ તેના સંસ્કાર સાથે લઈ જાય છે અને એવા જીવો થોડા ભવોમાં મુક્તિ પામે છે. જૈન શાસ્ત્રમાં નંદિપેણ મુનિનો વૈયાવચ્ચ

જાણીતો છે. લોકોત્તર ગુણોથી આધ્યાત્મિક વિકાસ થાય છે. ગુણસ્થાનકની જાણકારી, તેનો અભ્યાસ કરી ગુણશ્રેષ્ઠીએ ચઢવાનો પુરુષાર્થ કરવા માટે ગુણગ્રાહકતા, ગુણાનુરાગીપણું અત્યંત જરૂરી છે.

દર્શનાવરણીય કર્મ અને મિથ્યાદર્શન દૂર કરવા માટે પ્રભુદર્શન કરતી વખતે પ્રભુમાં રહેલા અનંત દર્શન, અનંતજ્ઞાન આદિ અનંતગુણો તરફ દૃષ્ટિ રાખવાથી સાચી દૃષ્ટિ પ્રામ થાય છે. ગુરુ ભગવંતોને ભાવપૂર્વક વંદન કરવાથી આપણામાં નમૃતા આવે છે. આપણા જ્ઞાનાવરણીય કર્મો તૂટે છે. મિથ્યાજ્ઞાન દૂર થાય છે અને સાચું જ્ઞાન પ્રામ થાય છે તો ધર્મના માર્ગે આગળ વધી શકાય છે. શ્રાવક ધર્મનું પાલન કરી ધર્મના માર્ગ કરે કરીને પ્રગતિ સાધી શકાય છે.

પ્રભુએ ઉપદેશ અહિસાનો દીધો છે, સંદેશ અનેકાંતદર્શિ અપનાવવાનો દીધો છે અને આદેશ સરળતા અપનાવવાનો દીધો છે. જે વ્યક્તિ સરળ છે તે મોક્ષમાર્ગમાં જલદી આગળ વધી શકે છે. તેથી જ પ્રભુએ દંભ, માયા અને કપટને ત્વરિત છોડવા જેવા કથ્યાં છે. દંભને કારણે વ્યક્તિ સૌ પ્રથમ પોતાની જાતને જ છેતરે છે. જેને પોતાના હિતની પરવા ન હોય તે બીજાનું હિત કદ્દી કરી શકે નહીં. નાવડીમાં નાનું સરખું કાણું હોય તો નાવડીને પાણીમાં તુબાડી દે છે, તેમ દંભરૂપી એક જ નાનું છિદ્ર - દોષ જો આપણામાં હશે તો આ ભવસાગરમાં તુબાડી દેશે. તેથી દંભ, માયા, કપટને તો જેમ જેરી જંતુ આપણા શરીર પર ચોંટે તો કેવી ત્વરાથી તેને દૂર કરીએ છીએ, તેમ તેને દૂર કરવા જેવા છે. તો જ આત્માનું કલ્યાણ શક્ય બને છે.

પાંચ અણુવ્રત, મૈત્રીભાવ, ક્ષમાભાવ, સંતોષ, સમતા, સદ્ગુરુનો બોધ ગ્રહણ કરવો આદિ ગુણોને કેળવવાથી મોહનીય કર્મ ઢીલું પડે છે. પ્રભુનું વચ્ચન છે કે જે જીવો ગુણાનુરાગી છે, સ્વદોષ દર્શન

ભાગ વિભાગ

સંકલન : મિતેશભાઈ એ. શાહ

મનની શાંતિ

જોશુઆ લેબમેન જ્યારે યુવાન હતા એ સમયનો એમના જીવનનો એક પ્રસંગ છે.

તેઓ પોતાના જીવનમાં કઈ કઈ સિદ્ધિઓ હાંસલ કરવી છે એનાં જ રોજ સુખસ્વખો જોયાં કરે !

એક દિવસ તેમને થયું કે આ બધી ઈચ્છિત વસ્તુઓ મારે એક કાગળ પર ટપકાવી લેવી જોઈએ. તેમણે આ ઈચ્છિત વસ્તુઓની એક લાંબી યાદી તૈયાર કરી. પછી એ યાદી અનુસાર તેમણે એ વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ માટે પ્રયાસો કરવા માંડ્યા.

થોડા દિવસ વીત્યા પણ એમાં કોઈ વિશેષ પ્રગતિ થઈ હોય એવું તેમને લાગ્યું નહિ.

એથી તેઓ એ યાદી લઈને એક અનુભવી, જ્ઞાની અને પરિપક્વ બુદ્ધિવાળા એક વૃદ્ધ પાસે પહોંચી ગયા અને તે વૃદ્ધના હાથમાં યાદી મૂકીને બોલ્યા, “આ બધું ગ્રામ કરવાથી જીવનની સમસ્ત ઉપલબ્ધિઓ શું સિદ્ધ ન થઈ શકે ?”

વૃદ્ધે કહ્યું, “વત્સ, યાદી તો ખરેખર ખૂબ સુંદર છે. પણ તું એક અત્યંત મહત્વની અને ઉપલબ્ધ કરવા યોગ્ય વસ્તુ આ યાદીમાં લખવાની ભૂલી ગયો છે ! એ વસ્તુના અભાવથી આ યાદી સાવ નિર્ણય બની ગઈ છે. પણ એ ભુલાઈ ગયેલ વસ્તુનો સાક્ષાત્કાર વિચાર કરવા માત્રથી સંભવી શકે નહિ, એ માટે તો અનુભવેલ સત્ય હોવું જોઈએ !”

“તો એ વસ્તુ અર્થાત્ તત્ત્વ કયું છે તે મને આપ કહો અને મને ઉપકૂત કરો.”

આ યાદીના કાગળના એક ખૂણે તે વૃદ્ધે લખ્યું “મનની શાંતિ”.

જોશુઆ લેબમેનને હવે સમજાયું કે મનની શાંતિ વિનાની બધી ઉપલબ્ધિઓ નિરર્થક છે.

શિક્ષક અને વાલી

બાળકોના એક આદર્શ શિક્ષક તરીકે મોટી નામના મેળવનાર તથા ‘મુઢાળી મા’નું બિરુદ્ધ પ્રાપ્ત કરનાર ગિજુભાઈ બધેકા બાળકોના શિક્ષક માત્ર નહોતા, તેઓ બાળકોના એક સાચા વાલી પણ હતા. પોતાના બાળક પ્રત્યે કોઈ માતાપિતા કે વાલી જેવો પ્રેમ દાખવે એવો જ પ્રેમ ગિજુભાઈ બધેકા બાળકો પ્રત્યે દાખવતા.

એક દિવસ ગિજુભાઈ વર્ગમાં બાળકોને ભણાવી રહ્યા હતા. દરેક વિદ્યાર્થીના હાથમાં પાઠ્યપુસ્તક હતું. ગિજુભાઈએ જોયું કે બાળકો પાઠ્યપુસ્તક વાંચવામાં તલ્લીન છે !

તેમણે ફરીવાર નજર કરી તો છેક છેલ્લી હારમાં બેઠેલો એક વિદ્યાર્થી તેની પાસે બેઠેલા એક બીજા વિદ્યાર્થીના પાઠ્યપુસ્તકમાં નજર ફેરવી રહ્યો હતો. આ જોઈને ગિજુભાઈએ પેલા વિદ્યાર્થીને ઊભો કર્યો.

ગિજુભાઈએ તેને પૂછ્યું, “તારી પાસે પાઠ્યપુસ્તક નથી ? તેં હજી તે ખરીદ્યું નથી ? બીજાના પુસ્તકમાં શા માટે જુએ છે ?”

વિદ્યાર્થી માત્ર આટલું જ બોલી શક્યો, “અમે પુસ્તક ખરીદી શકીએ એમ નથી.”

ગિજુભાઈ ઘેર આવ્યા, પણ તેમના મનને સતત એક પ્રશ્ન કર્યો રહ્યો હતો - મેં તેને ઊભો

॥ Shri Param Krupalu Devay Namah ॥

YUVA TIMES

Hame Jeena Sikha Diya

Inspired by PUJYA ATMANANDJI

YOU ARE UNIQUE!

Think what a remarkable, un duplicatable, and miraculous thing it is to be you! Of all the people who have come and gone on the earth, since the beginning of time, not ONE of them is like YOU!

No one who has ever lived or is to come has had your combination of abilities, talents, appearance, friends, acquaintances, burdens, sorrows and opportunities.

No one's hair grows exactly the way yours does. No one's finger prints are like yours. No one has the same combination of secret inside jokes and family expressions that you know.

The few people who laugh at all the same things you do, don't sneeze the way you do. No one prays about exactly the same concerns as you do. No one is loved by the same combination of people that love you – NO ONE!

No one before, no one to come. YOU ARE ABSOLUTELY UNIQUE!

Enjoy that uniqueness. You do not have to pretend in order to seem more like someone else. You weren't meant to be like someone else. You do not have to lie to conceal the parts of you that are not like what you see in anyone else.

You were meant to be different. Nowhere ever in all of history will the same things be going on in anyone's mind, soul and spirit as are going on in yours right now. If you did not exist, there would be a hole in creation, a gap in history, something missing from the plan for humankind.

Treasure your uniqueness. It is a gift given only to you. Enjoy it and share it!

No one can reach out to others in the same way that you can. No one can speak your words. No one can convey your meanings. No one can comfort with your kind of comfort. No one can bring your kind of understanding to another person.

No one can be cheerful and lighthearted and joyous in your way. No one can smile your smile. No one else can bring the whole unique impact of you to another human being.

Share your uniqueness. Let it be free to flow out among your family and friends and people you meet in the rush and clutter of living wherever you are. That gift of yourself was given to you to enjoy and share. Give yourself away!

See it! Receive it! Let it tickle you! Let it inform you and nudge you and inspire you! YOU ARE UNIQUE!

સમાજ-સંસ્થા દર્શન

સંસ્થાના આગામી કાર્યક્રમોની રૂપરેખા

તારીખ	વાર	વિગત
૨૮-૬-૨૦૧૪	રવિવાર	શ્રી જિનમંદિરમાં નૂતન ધજારોહણ
૧૧-૭-૨૦૧૪ થી ૧૩-૭-૨૦૧૪	શુક્રવાર થી રવિવાર	શ્રી ગુરુપૂર્ણિમા શિબિર
૨૨-૮-૨૦૧૪ થી ૨૮-૮-૨૦૧૪	શુક્રવાર થી શુક્રવાર	શ્રી પદ્મભણ મહાપર્વની આરાધના
૮-૧૦-૨૦૧૪	ગુરુવાર	શ્રી આત્મસિદ્ધિ રચનાદિન તથા પુ. લઘુરાજસ્વામીનો જન્મદિવસ
૨૧-૧૦-૨૦૧૪ થી ૨૪-૧૦-૧૪	મંગળવાર થી શુક્રવાર	શ્રી દીપાવલી આરાધના શિબિર
૨૮-૧૦-૨૦૧૪	મંગળવાર	શ્રી જ્ઞાનપંચમી
૬-૧૧-૨૦૧૪	ગુરુવાર	પરમકૃપાળુદેવની જન્મજયંતી
૧-૧૨-૨૦૧૪ થી ૩-૧૨-૨૦૧૪	સોમવાર થી બુધવાર	પૂજયશ્રીના જન્મદિન નિમિત્તે આધ્યાત્મિક શિબિર
૧૫-૧૨-૨૦૧૪	સોમવાર	શ્રી કુંદકુંદસ્વામીનો આચાર્ય આરોહણ દિન

સંસ્થાના જિનમંદિરમાં નૂતન ધજારોહણ પ્રસંગે પદારવા નિમંત્રણ

અખાંડ સુદ બીજ તા. ૨૮-૬-૧૪ના રોજ પૂજયશ્રીના સાન્નિધ્યમાં સંસ્થામાં જિનમંદિરમાં નૂતન ધજારોહણ પ્રસંગે પૂજા, ભક્તિ, સ્વાધ્યાય આદિ કાર્યક્રમોનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. આ પ્રસંગ નિમિત્તે સંસ્થામાં તા. ૨૮-૬-૧૪ થી તા. ૨૮-૬-૧૪ દરમિયાન પૂજયશ્રી ગોકુળભાઈ તથા આદ. શ્રી સુધીરભાઈ મહેતાના સ્વાધ્યાય યોજાશે. આ કાર્યક્રમમાં સહભાગી થવા સૌને હાર્દિક નિમંત્રણ છે.

સંસ્થામાં ‘સમ્યગ્દર્શન’ વિષયના આધારે લેખિત કસોટીનું આયોજન

સંસ્થામાં તા. ૧૦-૭-૧૪ના દિવસે (ગુરુપૂર્ણિમાની શિબિરના આગલા દિવસે) બપોરે ૩-૧૫ થી ૫-૧૫ દરમિયાન ‘સમ્યગ્દર્શન’ વિષયના આધારે લેખિત કસોટીનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. પરીક્ષાનો અભ્યાસક્રમ સંસ્થાની વેબસાઇટ પરથી મળી શકશે અથવા સંસ્થામાં બા.બ્ર.આદ. શ્રી સુરેશજીનો સંપર્ક સાધવા વિનંતી. વધુને વધુ મુમુક્ષુઓ પરીક્ષામાં ભાગ લઈ જ્ઞાનાર્જન કરે તેવી સૌને વિનંતી છે.

પૂજયશ્રી સૌને આ પરીક્ષામાં ભાગ લેવા અનુરોધ કરે છે.

નૂતન વર્ષની દિવાળી પુસ્તિકા - 'જીવનમાધુર્ય'

નૂતન વર્ષ નિમિત્તે શુભેચ્છાઓ પાઠવી શકાય તેમજ સફ્ફાયન દ્વારા સુસંકરાએ જાગૃત થઈ શકે તે હેતુથી સંસ્થા દ્વારા દર વર્ષે દિવાળી પુસ્તિકાનું પ્રકાશન કરવામાં આવે છે. વિ.સં. ૨૦૭૧ની દિવાળી પુસ્તિકા 'જીવનમાધુર્ય' પ્રગટ થશે; જેની તૈયારીઓ ચાલી રહી છે. પુસ્તિકાને સુવિચારો, વિદ્યાનોના મનનીય લેખો, સંતોના બોધામૃત, રત્નકણિકાઓ તેમજ જીવનોપયોગી વિવિધ માહિતીઓ દ્વારા સજાવવામાં આવી છે.

સંસ્થા સંચાલિત 'વિદ્યા-ભક્તિ-આનંદધામ' ગુરુકુળનું ૧૦૦% પરિણામ

સંસ્થા સંચાલિત 'વિદ્યા-ભક્તિ-આનંદધામ' ગુરુકુળના ધો. ૧૦ના વિદ્યાર્થીઓનું બોર્ડનું પરિણામ ૧૦૦ % આવેલ છે. એસ.એસ.સી.ની પરીક્ષામાં સફળતા મેળવવા બદલ નીચેના વિદ્યાર્થીઓ તથા ગૃહપતિશ્રી નરેશભાઈ અને ગુરુકુળ કમિટીને સંસ્થા તરફથી ખૂબ ખૂબ અભિનંદન પાઠવવામાં આવે છે.

નં.	વિદ્યાર્થીનું નામ	પર્સન્ટાઇલ રેન્ક	નં.	વિદ્યાર્થીનું નામ	પર્સન્ટાઇલ રેન્ક
(૧)	વાધ અરજણ હુલાભાઈ	૮૬.૮૧	(૭)	બામણિયા પિંકેશ રમણભાઈ	૮૫.૭૧
(૨)	જીળોંધરા તુખાર ગોપાલભાઈ	૮૫.૪૦	(૮)	મકવાણા નીકુલ નાથભાઈ	૭૫.૮૭
(૩)	હડીયા હસમુખ પરખોતમભાઈ	૮૩.૮૧	(૯)	ચૌધરી વંદન ભીખાભાઈ	૭૨.૧૨
(૪)	રાવળ દર્શન રમેશભાઈ	૮૧.૭૧	(૧૦)	ચૌધરી અભય હસમુખભાઈ	૭૧.૧૧
(૫)	મેર વિજય જિરીશભાઈ	૮૧.૧૭	(૧૧)	ગઢવી રાજવીર જવેરદાન	૫૮.૮૦
(૬)	લાલુમોર સાગર માધુભાઈ	૮૫.૬૭			

સંતકુટિરના નવનિર્માણમાં આર્થિક સહયોગ આપનાર દાનવીર મહાનુભાવો

સંસ્થાના સંતકુટિરના નવનિર્માણમાં આર્થિક સહયોગ આપનાર નીચેના દાનવીર મહાનુભાવોને સંસ્થા સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે :

(૧)	આદ. શ્રી ભારતીબેન તથા આદ. શ્રી અરવિંદભાઈ કારાણી, મુંબઈ	રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/-
(૨)	આદ. શ્રી કમળાબેન જયંતિલાલ શાહ
હસ્તે શ્રી કેયૂરભાઈ તથા શ્રી નિયમભાઈ, હિંમતનગર	રૂ. ૫૧,૦૦૦/-
(૩)	આદ. શ્રી દીનાબેન તથા આદ. શ્રી નીતિનભાઈ પારેખ, મુંબઈ	રૂ. ૫૦,૦૦૦/-

સંસ્થાના મેડિકલ સેન્ટરના નિભાવ માટે આર્થિક યોગદાન આપનાર દાનવીર મહાનુભાવો

સંસ્થાના મેડિકલ સેન્ટરના નિભાવખર્ચને પહોંચી વળવા નીચેના દાનવીર મહાનુભાવોનો આર્થિક સહયોગ સાંપડ્યો છે, જે બદલ સંસ્થા તે સર્વે દાતાઓને સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે :

(૧)	આદ. શ્રી મંગળાબેન અભયભાઈ મહેતા, લંડન (યુ.કે.)	રૂ. ૧૦,૦૦૧/-
(૨)	આદ. શ્રી ઈન્દ્રિબેન પ્રભુદાસભાઈ ગોયાણી, ઘાટકોપર, મુંબઈ	રૂ. ૭૧૦૦/-

“ચતુર્વિધ સંઘમાં વીતરાગ માર્ગની વર્તમાન સમયની સમસ્યાઓ, ભાવિ પરિણામો અને સમાધાનો : મારી દાખાને” એ વિષય પર તેગ્રીસ વિદ્વાનોએ શોધનિબંધોની પ્રસ્તુતિ કરી હતી અને છ સંઘશેષિકોએ પોતાના વિચારોની અભિવ્યક્તિ કરી હતી.

વિદ્યાર્થીઓ માટે સ્કોલરશીપ

વડાલા, મુંબઈ, આણંદ અને રાજકોટ મુકામે હોસ્પિટ અને શાળાની પ્રવૃત્તિ ચલાવતી ૭૦ વર્ષ જૂની સંસ્થા ધી જૈન એજ્યુકેશન સોસાયટીને રાજકોટ નિવાસી, શ્રી પ્રવીણભાઈ વજલાલ ખંડેરીયા તરફથી તેમના પત્ની સ્વ. સુશિલાબેનના સ્મરણાર્થે ઉચ્ચ કેળવણીમાં અભ્યાસ કરતાં વિદ્યાર્થીઓને સ્કોલરશીપ આપવા માટે રૂપિયા ૭૧ લાખનું માતબર દાન આપવામાં આવેલ છે. આ રકમના વ્યાજમાંથી દર વરસે વિદ્યાર્થીઓને રૂપિયા ૨૫ હજાર સુધીની સ્કોલરશીપ આપવાનું ધી જૈન એજ્યુકેશન સોસાયટીએ આયોજન કરેલ છે. સંપર્ક : પ્લોટ નં. ૨૫૮-૨૫૯, પોસ્ટ ઓફિસ પાસે, જૈન દેરાસર લેન, વડાલા રોડ નં. ૧૮, વડાલા (પાંચિંમ), મુંબઈ - ૪૦૦૦૩૧. ફોન : (૦૨૨) ૨૪૧૨૭૨૫૪

વેરાગ્ય સમાચાર

[૧] કોલકાતા : સંસ્થામાં રહીને સાધના કરતાં મુમુક્ષુવિશેષ આદ. મુરખ્ખી શ્રી નિર્મલાબેન કે. શાહના મોટાભાઈ શ્રી મુકુન્દભાઈ બદાણીનું તા. ૨૦-૫-૧૪ના રાત્રે ૮૩ વર્ષની વયે દેહાવસાન થયું છે. છેલ્લા સાતેક વર્ષથી તેઓ પક્ષાધાતની સ્થિતિમાં હતા.

સ્વ. મુકુન્દભાઈ આપણી સંસ્થાના સ્થાપનાના શરૂઆતના વર્ષોમાં સાધના કરવા અવારનવાર પધારતા હતા. સંસ્થાના જિનમંદિરના નિર્માણમાં તેઓએ યોગદાન આપ્યું હતું. તેઓશ્રીએ પરમકૃપાળુદેવના વચનામૃત તથા સત્રશાસ્ત્રોનો સારો અભ્યાસ કર્યો હતો. છેલ્લા ધણા વર્ષોથી તેઓ શ્રી ગોઅન્કાળીની વિપશ્યના સાધનાશિબિરમાં સાક્ષી હતા. શ્રી ગોઅન્કાળીએ આ સાધના કરાવવા માટે આચાર્યપદે તેમની નિમણૂંક કરી હતી. કોલકાતાના વિપશ્યના સેન્ટરનું તેઓ સંચાલન કરતા હતા. તેઓશ્રીને સત્સંગ, સ્વાધ્યાય તથા ધ્યાનમાં સારી રૂચિ હતી. દર રવિવારે તેઓ પોતાના નિવાસસ્થાને ધ્યાનશિબિર યોજતા. શાંતસ્વભાવ અને ધર્મપ્રેમ એ તેઓના વ્યક્તિત્વની ધ્યાનાકર્ષક વિશેષતાઓ હતી. સ્વર્ગસ્થના ચક્ષુઓનું દાન કરવામાં આવ્યું હતું. સ્વર્ગસ્થના આત્માને પ્રભુ શાશ્વત શાંતિ અર્પે તેવી સમસ્ત કોબા પરિવારની પ્રભુને હૃદયપૂર્વકની પ્રાર્થના છે.

[૨] દાંતા : આપણી સંસ્થા સાથે સંકળાયેલ મુમુક્ષુ આદ. શ્રી વાડીલાલ સી શાહ (મૃ) હિંમતનગરના જમાઈ પ્રકાશકુમાર ભોગીલાલ ગાંધી, (દાંતા નિવાસી, હાલ સુરત)નું તારીખ ૨૫-૪-૨૦૧૪ના રોજ ૫૯ વર્ષની વયે હાર્ટએટેક્થી દેહાવસાન થયેલ છે. તેમના આત્માને પરમકૃપાળુ પ્રભુ શાશ્વત શાંતિ અર્પે એવી કોબા પરિવારની પ્રભુને હૃદયપૂર્વકની પ્રાર્થના છે.

ભરતી અને ઓટનો સરવાળો તેનું નામ સાગર, સુખ અને દુઃખનો સરવાળો તેનું નામ સંસાર.

આદ. શ્રી દિનેશભાઈ/તરલાલેન બાવીસીની સાધનાકુટિરમાં પ્રતિમાજીની
પ્રતિષ્ઠા તથા સંતોના ધિગપટાદિની સ્થાપના વેળાએ (તા. ૧-૬-૨૦૧૪)

Registered under RNI No. : GUJGUJ/2008/25883

Permitted to post at Ahmedabad PSO on 15th of every month under Postal
Regd. No. : GAMC - 309/2012-14 issued by SSP Ahmedabad valid upto 31-12-2014
Publication Date 15th of every month

‘સદ’નો મહિમા

- છીતુભાઈ ગો. ભક્ત
(વિદ્યાનગર)

માનવજીવન મહેંકી છિઠે, જો હોય તેનામાં સદગુણા ...૧
માણસાઈના સંરક્ષાર જિલ્લે, જો હોય તેનામાં સદવિચાર ...૨
વાતચીતમાં મીકારા લાગે, જો હોય તેની સદવાણી ...૩
જ્ઞાનને સતત વહેટું રાખે, જો હોય તેનામાં સદભૂજિન ...૪
મહુષય જીવન શોલી છિઠે, જો હોય તેનું સદવર્તન ...૫
સૌનો આદરભાવ મળે, જો હોય તેનો સદવ્યવહાર ...૬
હૃદયમાં સાચા ભાવો જાગે, જો હોય તેનામાં સદભાવના ...૭
ક્ષમા, પ્રેમ ને મૈત્રી પાંગરે, જો હોય તેમનામાં સદગૃહસ્થીપણું ...૮
સતકાયોમાં નિઃસ્વાર્ય દાન, જો હોય તો રૂડો સદઉપયોગ ...૯
પહેટું સુખ તે જાતે નાર્યા, જો હોય સમજ તો સદભાગી ...૧૦
જીવનનું ચાય ઘડતર - ચણાતર, જો હોય તેનામાં સદવૃત્તિ ...૧૧
સાચા-ખોટાનો લેટ સમજાય, જો હોય તેનામાં સદવિષેક ...૧૨
જીજાને પ્રેરણારૂપ થવાય, જો હોય તેનામાં સદઆચાર ...૧૩
અહમું ઓગાળી કરે પરોપકાર, જો હોય તેની સદવૃત્તિ ...૧૪

આ અંકના વિશિષ્ટ સહયોગી દાતા

‘દિવ્યાધયનિ’ જૂન - ૨૦૧૪ના અંક માટે રૂ. ૧૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ

૦ આદ. શ્રી ભારતીભેન નિરંજનભાઈ મહેતા, શિવાજુપાર્ક, મુંબઈ
તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

‘દિવ્યાધયનિ’ જૂન - ૨૦૧૪ના અંક માટે રૂ. ૧૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ
૦ સ્ય. શ્રીમતી હુંસાભેન કિશોરભાઈ શાહ, (ખાર, મુંબઈ)ના આત્મશ્રેયાણે
સ્ય. કિશોરભાઈના ચુ.એસ.એ.માં વસતા ભાઈ-બહેનો તરફથી

પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

Printed & Published by Smt. Dr. Sharmisthaben M. Soneji on Behalf of
Shrimad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra, Koba - 382 007. Dist.
Gandhinagar (Gujarat). Printed at Bhagwati Offset, 16/C, Bansidhar Estate,
Bardolpura, Ahmedabad - 380 004. Editor : Shri Mitesh A. Shah

દિવ્યાધયનિ (જૂન - ૨૦૧૪)